

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Sotsiaaltöö korralduse osakond

Kärt Pähkel

**SOTSIAALPEDAGOOGIDE TÖÖMEETODID
JA NENDE ABIL TEHTAV TÖÖ
ÕPILASTE GA PÄRNU MAAKONNA
KOOLIDE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Kandela Õun, MA

Pärnu 2021

Soovitan suunata kaitsmisele

Kandela Õun

/digiallkirjastatud/

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

Anu Aunapuu

/digiallkirjastatud/

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Kärt Pähkel

/digiallkirjastatud/

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade sotsiaalpedagoogikast ja sotsiaalpedagoogide tööst	7
1.1. Sotsiaalpedagoogika ajalugu ja käsitlused	7
1.2. Ülevaade sotsiaalpedagoogide tööst Eestis	9
1.3. Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus haridusasutustes	13
1.4. Näiteid kooli sotsiaalpedagoogide poolt kasutatavatest töömeetoditest	15
2. Uurimus sotsiaalpedagoogide töömeetoditest ning nende abil tehtav töö õpilastega	18
2.1. Ülevaade sotsiaalpedagoogidest Pärnu maakonna haridusasutustes	18
2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus	19
2.3. Uurimistulemused	24
2.3.1. Sotsiaalpedagoogide tööülesannetest haridusasutustes	24
2.3.2. Sotsiaalpedagoogide töös esinevad takistused ja probleemid	27
2.3.3. Sotsiaalpedagoogide töömeetodid ja lähenemisviisid	32
2.3.4. Sotsiaalpedagoogide ametikoha vajalikkus haridusasutuses ja võimalused töökeskkonna parendamiseks	34
2.4. Arutelu, peamised järeldused ja ettepanek	37
Kokkuvõte	41
Viidatud allikad	43
Lisad	47
Lisa 1. Tugispetsialisti teenuste kättesaadavus	48
Lisa 2. Õppemeetodite rühmitamise võimalused	49
Lisa 3. Ankeetküsimused sotsiaalpedagoogidele	50
Lisa 4. Intervjuu baasküsimused sotsiaalpedagoogidele	53
Summary	54

SISSEJUHATUS

Täna õpib Eesti haridusasutustes väga erineva sotsiaalse-, keele- ja kultuuritaustaga õpilasi, mis teeb sotsiaalpedagoogide igapäevatöö mitmekesiseks (Kivistik *et al.*, 2019, lk 6). Koolis töötaval sotsiaalpedagoogil on mitmeid kohustusi, millega tuleb ametis olles tegeleda. Ta on kooli toetav isik, kes tegeleb kohanemis-, käitumis- ja õpiraskustega õpilastega. Sealjuures juhendab, hindab, analüüsib ja dokumenteerib tehtud tööd. Nõustab õpilasi, õpetajaid ja vanemaid, teeb koostööd koolipersonali, lastevanemate, kui ka tugispetsialistidega. Osaleb võrgustikutöös ning tegeleb ennetustööga. (SA Innove, 2020, lk 14) Täpsemad tööülesanded kajastatakse ametijuhendis ning sõltuvad õppeasutusest, kus sotsiaalpedagoog tööle asub.

Alustades oma erialast karjääri tunnevad inimesed tihti end ebakindlalt ja üksi. Tuginedes oma vähestele kogemustele peavad nad vastutama oma valikute ja otsuste eest, mis algselt võib olla väga hirmutav ning stressi tekitav. Seda tõestab ka Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühenduse liikmete poolt algatatud mentorprogramm alustavatele sotsiaalpedagoogidele (Nurmik & Ostra, 2020). Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühenduse liikmed on mentorprogrammis tõdenud: „/.../ tööd alustavad sotsiaalpedagoogid vajavad senisest suuremat ja süsteemsemat tuge. Alustavad sotsiaalpedagoogid seisavad silmitsi paljude erinevate olukordadega, millega on esmapilgul keeruline toime tulla, nad tunnevad ennast sageli üksinda ja peavad oma tööd õigustama.“ (Nurmik & Ostra, 2020, lk 2) Kuigi oma erialal ollakse õppinud mitmeid tehnikaid ja oskusi, siis kogemus neid kasutada ametis olijal puudub, mistõttu on töötajatel raske oma karjääri alustada.

Varasemalt on Eesti sotsiaalpedagooge ja nende tööd uuritud korduvalt ning mitmest erinevast vaatepunktist. Kvalitatiivsel meetodil on uuritud sotsiaalpedagoogidelt nii nende töö kohta koolis (Järve-Tammiste, 2016), kui ka sotsiaalpedagoogide arvamusi seoses oma tööga (Lüüs, 2010). Uuritud on õpilaste arusaamisi sotsiaalpedagoogide tööülesannetest (Seeme, 2016) ning kvantitatiivsel meetodil sotsiaalpedagoogi rolle

praktilise töö seisukohast (Viigi, 2015). Teades, et sotsiaalpedagoogi, kui nõustaja, töös on palju võimalusi ja meetodeid õpilastega töötamiseks (Soots, 2019, lk 20), on oluline uurida, millised on enim kasutatavad ja toimivad tööriistad.

Eelpool väljatoodu põhjal tõstatub uurimisprobleemina, et alustavatel sotsiaalpedagoogidel on keeruline oma karjääri alustada ning kogemuste puudumise tõttu rakendada oma igapäevatöös õpilastega juhtumite lahendamiseks sobivat ja tõhusat töömeetodit.

Käesoleva lõputöö eesmärk on toetamaks alustavate sotsiaalpedagoogide karjääri algust selgitada välja sotsiaalpedagoogide poolt kõige sagedamini kasutatavad töömeetodid ja nende abil tehtav töö Pärnumaa koolides.

Eesmärgi täitmiseks püstitati uurimisküsimused:

- Mis mõjutab töömeetodi valikut?
- Kuidas toetada alustava sotsiaalpedagoogi töökorraldust?

Uuringu eesmärgi saavutamiseks koostas lõputöö autor järgmised uurimisülesanded:

- selgitada sotsiaalpedagoogika mõistet ning tuua välja selle erinevad käsitlused;
- anda teoreetiline ülevaade sotsiaalpedagoogikast ja selle ametikoha vajadusest koolides;
- anda ülevaade sotsiaalpedagoogide tööst Eestis;
- tutvustada sotsiaalpedagoogi töös kasutatavaid töömeetodeid;
- kavandada ja viia läbi Pärnumaa sotsiaalpedagoogide seas uuring, saamaks teada, sotsiaalpedagoogide töömeetoditest ning nende abil tehtav töö õpilastega;
- analüüsida ja anda ülevaade lähtuvalt uurimistulemustest, milliseid töömeetodeid kasutavad Pärnumaa sotsiaalpedagoogid töös õpilastega kõige enam.

Teoreetilises ülevaates keskendub autor selgitamaks sotsiaalpedagoogide tööd täna Eesti riigis, antud ametikoha vajalikkusest haridusasutustes ning toob välja võimalikud meetodid, mida sotsiaalpedagoogid oma töös kasutavad. Ülevaate andmiseks kasutati eesti- ja ingliskeelseid teaduslikke artikleid, uuringute materjale, erialakirjandust, raamatuid ning õigusakte. Kirjandusallikate leidmiseks kasutati peamiselt elektroonilisi andmebaase *Google Scholar*, *ESTER* ja *DIGAR* digitaalarhiivi.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses osas annab autor ülevaate sotsiaalpedagoogika ajaloost ja käsitlustest ning sotsiaalpedagoogide tööst Eestis. Seejärel kirjeldab lõputöö kirjutaja sotsiaalpedagoogide ametikoha vajalikkusest haridusasutustes. Esimene osa lõpeb ülevaatega sotsiaalpedagoogi töös kasutatavatest võimalikest töömeetoditest, mida sotsiaalpedagoogid oma töös praktiseerivad. Töö teine osa käsitleb uuringu läbiviimist kooli sotsiaalpedagoogide hulgas, nende igapäevatoos õpilastega enim kasutatavaid töömeetodeid. Autor tutvustab uuringu läbiviimiseks kasutatud uurimisviisi, andmekogumismeetodit, analüüsimeetodeid ja kirjeldab valimit ning annab ülevaate uuringu tulemustest.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE SOTSIAALPEDAGOOGIKAST JA SOTSIAALPEDAGOOGIDE TÖÖST

1.1. Sotsiaalpedagoogika ajalugu ja käsitlused

Sotsiaalpedagoogika on distsipliin, mis toetab otsest tööd laste ja peredega kogu Euroopas, selle juured ulatuvad peamiselt 19. sajandi Saksamaale (Smith, 2012, lk 46). Sotsiaalpedagoogika kirjanduse kohaselt kiputakse saksa pedagoogi Karl Magerit (1810–1858) tuvastama inimesena, kes töötas 1844. aastal välja mõiste „sotsiaalpedagoogika“. Siiski jäävad mõned teoreetikud seisukohale, et esimest korda tutvustas sotsiaalpedagoogika kontseptsiooni haridusfilosoof Friedrich Adolph Wilhelm Diestersweg (1790–1866). Hoolimata sellest, kes kontseptsiooni esmakordselt tutvustasid, jagasid nii Mager kui ka Diestersweg veendumust, et haridusel peaks olema sotsiaalne missioon. (Schugurenky & Silver, 2013, lk 3)

Eestis alustati koolisotsiaaltöö tegemist 1994. aastal Tartus ja 1999. aastal Pärnus. Sel ajal ei töötanud koolides sotsiaalpedagoogid, vaid ametis olid koolisotsiaaltöö peakoordinaatorid ja koolisotsiaaltöö metoodikud. Koolisotsiaaltöö peakoordinaatori ametijuhendi kohaselt oli põhirõhk suunatud õpilastele, kes ei täitnud koolikohustust, ennetavale tööle ja koostööle. Samuti oli eesmärgiks aidata õpilasel kohaneda koolikeskkonnaga, toetada õppijat eesmärkide saavutamisel ning sotsialiseerumisel. (Kadajane, 2001, lk 45–46) Sotsiaalpedagoogika termin kui selline oli Eestis tuntud II maailmasõja eel. 1990. aastatel levis sotsiaalpedagoogika Eestis teadusliku uurimissuunana, õppeainena ja praktilise tegevusvaldkonnana. (Kraav & Hämäläinen, 2013, lk 238)

Kuigi sotsiaalpedagoogikas on kogu Euroopas ühiseid jooni, omandab see erinevates riikides erinevaid vorme ja terminoloogiad (Smith, 2012, lk 47). Haridusleksikoni (2013)

kohaselt on sotsiaalpedagoogika eesmärgiks sotsiaalsete probleemide leevendamine, sealjuures nende ennetamine. Põhiülesandeks on hariduse ja kasvatuse abil leevendada ühiskondlikest muutustest tulenevat üksikisiku osalise iseseisvuse ja ühiskonna ootuste vaheliste huvide, vajaduste või väärtushinnangute kokkupõrkeid. Hoidmaks ära indiviidide sotsialiseerumishäireid, sotsiaalset tõrjutust, hoolitsuse puudumist ja vaesust. (Kraav & Hämäläinen, 2013, lk 234)

Hämäläinen (2015, lk 1025) arvates väljendub sotsiaalpedagoogika erinevates rahvuslikes traditsioonides, mille kujundavad riigipõhised sotsiaalsed, poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised tingimused. Sotsiaalpedagoogika on seotud ka poliitikaga. Ajaloolises perspektiivis käib sotsiaalpedagoogika käsikäes koos poliitiliste algatustega vaesuse ületamiseks ja ühiskonna heaolu parandamiseks. (Jensen, 2013, lk 3)

Kyriacou (2015, lk 430) seisukohalt on sotsiaalpedagoogika seotud hoolimise, harimise, suhtlemise ja sotsiaalse protsessiga. Protsessiga, mille käigus mõjutatakse inimesi psühholoogiliselt. Tema väitel põhineb sotsiaalpedagoogika väärtuste kogumil, mis puudutab sotsiaalset õiglust, kaasatust ja kõigi inimeste võrdset väärtustamist. Counelli & Boody (2013, lk 18) kohaselt kasutab sotsiaalpedagoogika lähedasi isiklikke ja ametialaseid suhted spetsialistide ning nende laste ja perede vahel töötamiseks.

Nii Soomes kui ka Rootsis on sotsiaalpedagoogika saanud kontseptsiooniks, mis käsitleb nii üksikisikuid kui gruppe väga erinevates olukordades. See on kontseptsioon, mis tegeleb kogu elueaga. Mõlemas riigis arvatakse, et sotsiaalpedagoogika ei ole meetod, vaid pigem mõtteviis, milles on ühendatud haridus- ja sotsiaalsed väljavaated. (Hämäläinen & Eriksson, 2016, lk 149)

Leino (2012) hinnangu kohaselt on Eesti haridussüsteemis sotsiaalpedagoogika pigem praktika koolis esile kerkivate sotsiaalprobleemide leevendamiseks, olles nii-öelda sotsialiseerimisabi. Abi osutatakse viisil, kus haridusasutus üheskoos sotsiaalpedagoogiga võtab perekonnalt ühe osa kasvatusülesannetest enda kanda. (Leino, 2012, lk 45)

Sotsiaalpedagoogika mõistet ja kontseptsiooni on uurinud väga paljude erinevate riikide pedagoogid, teadlased, teoreetikud. Vaadates eeltoodud erinevaid käsitlusi

sotsiaalpedagoogikast, saab autor väita, et terviknägemuseni sotsiaalpedagoogika mõiste osas ei ole veel jõutud. Autori arvates kuulub sotsiaalpedagoogika sotsiaaltöö valdkonda, mille põhiülesanne on tegeleda inimeste heoluga. Autori hinnangul on sotsiaalpedagoogika eesmärk nii õpilase sotsiaalne areng üldisemalt kui ka õpilase abistamine sotsiaalsete probleemide leevendamisel ja nendega toimetulekul.

1.2. Ülevaade sotsiaalpedagoogide tööst Eestis

Smithi (2012) kohaselt saab sotsiaalpedagoogilisi põhimõtteid rakendada erinevates kontekstides: varajases nooruses, õpetamise toena koolides, toetades peresid, uimastisõltuvuse rehabilitatsioonis, noorsootöös, noorsoo- ja kriminaalõiguses, hooldades õpiraskustes ja füüsilise puudega inimesi ning eakate inimeste toetamises (Smith, 2012, lk 47). Eestis tehakse sotsiaalpedagoogilist tööd erinevates institutsioonides. Sotsiaalpedagoogid tegutsevad lasteaedades, nõustamiskeskustes, turvakodudes, vanglates ja haiglates. Oma lõputöös keskendub autor koolis töötavatele sotsiaalpedagoogidele. Sotsiaalpedagoogide kutsestandardi tase 6 (Haller *et al.*, 2018, lk 1) kohaselt on sotsiaalpedagoogi eesmärgiks, kasutades seejuures pedagoogilisi vahendeid, õpetada ning parendada isikute sotsiaalseid oskusi, tegeleda erinevate sotsiaalsete ja toimetuleku probleemide ennetamise ning leevendamisega, toetada nii indiviidide tegutsemisvõimet kui toimetulekut, seda nii individuaal- kui võrgustikutöös. Võrdluseks sotsiaalpedagoogide kutsestandardi tase 7, siis selle järgi on sotsiaalpedagoog spetsialist, kelle tegutsemise eesmärgiks on aidata indiviidil õppida tundma iseennast, oma sotsiaalset mina, et kliendil areneks välja arusaam, kes ta on. Oluline on ka isiku arengu toetamine võrgustikutöö kaudu, kasutades selleks sotsiaalpedagoogilisi meetodeid. Tugispetsialistina on sotsiaalpedagoogi ülesandeks märgata ja hinnata isiku sotsialiseerumisvajadusi, toetada abivajaja arengut ja toimetulekut, kaasates vajadusel võrgustikuliikmeid. Sotsiaalpedagoogi ülesandeks on juhendada kolleegi sotsiaalpedagoogika vallas, samuti on tema ülesandeks koordineerida ja juhtida koostöövõrgustike tööd ning arendada sotsiaalpedagoogika valdkonda. (Haller *et al.*, 2018, lk 1–2) Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuete määruse (2013) § 4 lg 3 kohaselt on täna Eesti Vabariigi sotsiaalpedagoogi kvalifikatsiooninõudeks: „ /.../ erialane kõrgharidus või sotsiaalpedagoogi kutse.” Üle kogu Euroopa on sotsiaalpedagoogika diskreetne eriala,

millel on oma hariduskvalifikatsioon. Üldiselt omandatakse sotsiaalpedagoogiline haridus bakalaureuseõppe ja sageli ka magistriõppe tasemel, kuigi mõned praktilisemad tööd saab teha ka keskhariduse taseme olemasolul. (Smith, 2012, lk 47)

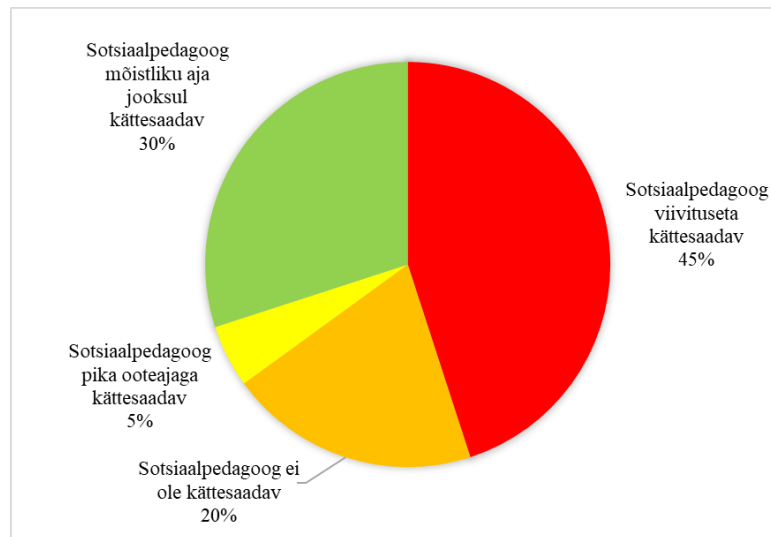
Eesti Vabariigi Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) § 37 lg 2 sätestab järgmiselt: „Vajaduse korral tagatakse õpilasele koolis tasuta vähemalt eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi (edaspidi koos tugispetsialistid) teenus. Tugispetsialistide teenuse rakendamiseks loob võimalused kooli pidaja ning teenuse rakendamist korraldab direktor.” Käesolev seadus näeb ette, et igal haridusasutusel on kohustus oma õpilaste arengut toetada ja võimaldada neile sotsiaalpedagoogi olemasolu.

Paljud haridusasutused tunnevad siiski suurt muret, kuna tugispetsialistide puuduse tõttu ei saa nad pakkuda õpilastele vajaminevat teenust. 2015–2016 aastal uuris Rajaleidja keskuse meeskond, võttes ühendust kõigi Eesti haridusasutustega, millised tugispetsialistid koolides töötavad ning millistest spetsialistidest õppeasutused enim puudust tunnevad. Uurimuse tulemusena saadi teada, et kõiki tugispetsialiste (logopeede, eripedagooge, psühholooge, sotsiaalpedagooge) vajatakse koolidesse üle Eesti juurde. (Kolnes & Konstabel, 2018, lk 3)

2017–2018. õppeaastaks ei olnud uuringu tulemusena olukord sugugi muutunud. Aastatega on abi vajavate õpilaste arv tõusnud, olenemata faktist, et aastatega on ka puudu olevaid tugispetsialisti ametikohti täidetud. Tulemus näitas, et kolmandikust haridusasutustest on puudu nii psühholooge, kui eripedagooge ning pooltes koolides puudub sotsiaalpedagoogi teenus. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2018, lk 5)

2020. aasta Riigikontrolli aruande hinnangul ei ole olukord endiselt paranenud, vähemalt 8400 Eesti last ei saa hariduse tugiteenuseid. Küsitluse tulemusel selgus, et vaid 11% koolide hinnangul saavad lapsed spetsialisti tuge, 63% koolide hinnangul saavad õpilased enamjaolt, kuid mitte täielikult vajalikku tuge. Tugispetsialistide puuduse tõttu peavad 26% õpilastest toime tulema neile vajalikust väiksema abiga, leidma selle väljastpoolt kooli või jääma üldse abita. Joonisel 1, vt lk 11, on välja toodud sotsiaalpedagoogi teenuse kättesaadavus erinevates Eesti koolides. (Riigikontroll, 2020, lk 20–21) Tugiteenuste kättesaadavuse täpsemat jaotust vaata lisa 1. Olukorra parendamiseks investeerib riik 2020/2021 õppeaastal umbes 50 miljonit eurot haridusasutuste töötajatesse ning koolide

arendamise, tagamaks õpetajate, tugispetsialistide ja koolijuhtide järelkasv (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020, lk 14).

Joonis 1. Sotsiaalpedagoogi teenuse kättesaadavus Eesti koolides. Allikas: Riigikontroll, 2020, lk 21

Sotsiaalpedagoogi ametijuhendi järgi on tegu ametikohaga, mis nõuab paljude elukutsete ja erialade teadmisi ning oskusi. Erinevaid oskusi ja teadmisi on tugispetsialistidel võimalik lisaks omandada erinevatel koolitustel. Sotsiaalpedagoogide tähelepanekutel peavad spetsialistil olema lisaks teadmistele ka praktilise töö oskused ning kõrge sotsiaalpedagoogilise kutsealase kompetentsi juurde kuuluv praktiline sotsiaalpedagoogiline tegevus (Viigi, 2015, lk 33).

Toomingu (2015) uurimuse kohaselt on haridusasutuses töötavate sotsiaalpedagoogide igapäevatöökohaks probleemide lahendamine. Probleemid, millega töötajatel tuleb tegeleda, on seotud õppimisega, käitumisega, kohanemiskustega, tervisega ja koolikohustuse mittetäitmisega. Samuti tegeletakse ennetustööga, mis on suunatud lastele ja nende vanematele. Igapäevases töös tegeletakse psühholoogilise nõustamisega, vesteldakse nii laste, õpetajate, kui lastevanematega. Tehakse koostööd erinevate spetsialistidega ning võrgustikutööd. (Tooming, 2015, lk 22–26) Raua (2011) arvamuse kohaselt on sotsiaalpedagoogide olulisteks ülesanneteks suunata ja toetada õpilaste sotsialiseerumist, sealjuures toetada ja õpetada last, peret ja õpetajat ning luua tingimused koostööks lapse sotsiaalse kompetentsuse arendamisel. Sotsiaalpedagoogidel tuleb tegeleda mitmete

erinevate töökohustustega, mistõttu peaksid ka nende teadmised olema mitmekülgsed. (Raud, 2011, lk 21)

Peale sotsiaalpedagoogide töötavad täna haridusasutustes ka koolisotsiaalnõustajad. Koolisotsiaalnõustajad on spetsialistid, kelle tööülesandeks on tegeleda õpilastega, kes ei täida koolikohustust, kellel on suhtlemis- või käitumisprobleemid. Samuti tegeletakse õpilaste vaheliste probleemidega, riskikäitumise õpilastega ning koolikiusamisega. Koolisotsiaalnõustajatel tuleb tegeleda ka ennetustööga ning teha koostööd lastevanematega, koolitöötajatega ja erinevate spetsialistidega. Lind (2013, lk 27–29)

Takistusi, millega kooli sotsiaalpedagoogid peavad silmitsi seisma, on mitmeid. Probleemiks on pikad järjekorrad erialaspetsialistide juurde. Lastevanemate ja noorukite vähene tugi ja huvi koostöö osas. Sotsiaalpedagoogil puudub ligipääs andmetele õpilase kohta, kes on käinud või käib erialaspetsialisti juures. Suureks takistuseks saavad ka õpetajad, kes ei tee koostööd usaldamatuse, aja puuduse, ebareaalsete ootuste ja valearusaamade tõttu. Keerulise töö pärast vajavad sotsiaalpedagoogid tihti ise tuge, kuid takistuseks saab supervisiooni vähesus. (Seeme, 2016, lk 29)

Eestis kaitseb sotsiaalpedagoogide huve 2005. aastal loodud Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus. Organisatsioon toimetab kindlate juhendite järgi, tagades sotsiaalsel tasandil sotsiaalse õigluse ning inimeste ja inimlikkuse väärtustamise. Organisatsiooni põhieesmärkideks on tegeleda sotsiaalsete probleemide lahendamise ja leevendamise, ennetustööga, tihendada koostööd sotsiaalsete probleemidega tegelevate kohalike omavalitsusüksuste ja erinevate institutsioonidega ning koordineerida koostööd ühenduse liikmete ja avalikkuse vahelist. (Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus, 2009)

Eestis töötavad sotsiaalpedagoogid mitmetes erinevates organisatsioonides. Tugispetsialistina tuleb tegeleda käitumis- ja suhte probleemidest kuni koolikohustuse mittetäitmiseni. Töö mahukusest ja mitmekülgsusest tulenevalt sobib antud eriala inimesele, kellel on suur süda, empaatiavõime, hea pingetaluvus, oskus märgata ja soov inimesi aidata. Kahjuks tuleb tõdeda, et täna on Eesti olukorras, kus tugispetsialistidest on suur puudus. Kas see on tingitud kaasava hariduse rakendamisega haridusasutustes või on antud ametikoht liialt pingeline ja stressirohke, vajab veel uurimist. Sotsiaalpedagoogidele lisaks töötavad haridusasutustes koolisotsiaalnõustajad, kelle

tööülesannete põhimõte on sama, mis sotsiaalpedagoogil, spetsialiste eristab vaid ametinimetus.

1.3. Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus haridusasutustes

Eesti Vabariigi haridusseaduse (1992) § 2 lg 3 kohaselt on hariduse eesmärgiks: „luua soodsad tingimused isiksuse, perekonna, eesti rahvuse, samuti rahvusvähemuste ja Eesti ühiskonna majandus-, poliitilise ning kultuurielu ja loodushoiu arenguks maailma majanduse ja kultuuri kontekstis; kujundada seadusi austavaid ja järgivaid inimesi; luua igäihele eeldused pidevõppeks.“ Seadusest lähtuvalt tuleb kõigil haridusasutustel luua kõikidele haridust omandavatele õpilastele võimalused ja tingimused võimetekohase ning kvaliteetse hariduse omandamiseks.

Suure osa oma päevast veedavad lapsed koolikeskkonnas, mistõttu on haridusasutustel väga suur roll mõjutamaks õpilaste praegust ning tulevast vaimset ja füüsilist tervist. Asutuse positiivne sisekliima, toetav koolipersonaal ja vajalike tugiteenuste olemasolu suurendavad õpilaste eluga rahulolu ning nende tervislikke valikuid. Samas, kui koolis on negatiivne õhkkond ja õpilane kogeb ebameeldivaid kogemusi, võib see soodustada riskikäitumist, mille tulemusena satutakse erinevatesse probleemidesse. (Oja *et al.*, 2019, lk 31) Raud (2011) hinnangul peaks täna töötama igas koolis sotsiaalpedagoog. Sotsiaalpedagoog ei ole lihtsalt üks töötav isik haridusasutuses, vaid spetsialist, kes neutraalse isikuna aitab kaasa asutuse siseselt paika pandud väärtuste mõistmisele ja järgimisele. Oluline on mõista, et koolis töötav tugispetsialist omab tänu oma erialale väga palju erinevaid oskusi, tehnikaid ja teadmisi inimeste vaheliste suhete ja konfliktiolukordade lahendamiseks, aidates seeläbi kaasa asutuse üldise sisekliima heaolu tõusule. (Raud, 2011, lk 21) Samamoodi ei seadnud Asuja (2019, lk 47) uuringus osalenud respondendid kahtluse alla tugispetsialistide vajadust haridusasutustes.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2010) § 49 lg 6 järgi: „/.../ Tulenevalt õpilase individuaalsest vajadusest tagatakse õpilasele võimetekohane õpe ja vajalik tugi õpetajate, tugispetsialistide, abiõpetajate ja teiste spetsialistide koostöös.” 2010. aastal muudeti põhikooli- ja gümnaasiumiseadust, mille tulemusena korraldati ümber hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorraldus, eesmärgiga luua õpilastele tõhusamad võimalused võimetekohase hariduse omandamiseks. Kaasava hariduse põhimõtte

kohaselt tagatakse hariduslike erivajadustega õpilastele nende võimetele vastav kvaliteetne haridus. Seaduse muudatuse tulemusena õpivad hariduslike erivajadustega õpilased kodulähedases koolis tavaklassis koos teiste omavanuste õpilastega. Õpilaste erivajadusteks peetakse õpiraskust, kõnepuuet, psüühika- ja käitumishäiret või mõnda muud puuet või tervislikku seisundit. Kooliõpilastele, kel tekib takistusi, mahajäämust või muid probleeme kooli kohustuste täitmisel, tagab kool, et õpilane saab õpetajalt individuaalset lisajuhendamist, tugispetsialistide teenuse kättesaadavuse (nt sotsiaalpedagoogi teenus) või vajadusel korraldab kool õpilasele õpiabitunnid individuaalselt või rühmas. (Liba & Labi, 2018, lk 38–39)

Sotsiaalpedagoogide olemasolu haridusasutuses on tähtis, kuna sotsiaalpedagoogid tegelevad väga palju nõustamisega ning pööravad väga sageli tähelepanu laste sotsiaalsete ja eluoskuste arendamisele. Samuti pühenduvad sotsiaalpedagoogid väga suure osa oma ametialasest ajast kuritegevuse, koolist puudumise, meelemürkide, vägivalla ja enesetappude ennetamisele. (Leliūgienė *et al.*, 2011, lk 93) Järve-Tammiste (2016) hinnangul vajatakse sotsiaalpedagoogi abi koolis kõige enam siis, kui tunni ajal on klassis tekkinud probleem, lastel on omavaheline konflikt või esile on kerkinud konflikt õpetajaga. On olnud olukordi, kus sotsiaalpedagoogi ülesandeks on kontrollida, kas õpilased on tarvitanud mõnuaineid või suitsetanud. Sotsiaalpedagoogidel tuleb tegeleda ka õpilastega, kellel on puudulikud hinded või kooli kohustuse täitmisega probleeme. (Järve-Tammiste, 2016, lk 31–33)

Emmerova (2015) arvamusel peaksid koolides töötama sotsiaalpedagoogid, kes professionaalsel tasandil tegelevad nii ennetustööga kui probleemset käituvate õpilastega. Tema arvates on sotsiaalpedagoogidel parimad teadmised laste ja noorte arengu riskidest ja kaitseteguritest. Läbi oma teadmiste ja oskuste mõjutaksid nad õpilaste isiksuse arengut ja arendaksid nende sotsiaalseid oskusi. Emmerova poolt läbiviidud uuringu ning põhi- ja keskkoolis töötavate sotsiaalpedagoogide tegevuse analüüsi põhjal peaks koolides töötavate sotsiaalpedagoogide põhitegevused olema kooskõlas kehtivate õigusaktidega ning sotsiaalpedagoogidel tuleks koolikeskkonnas tegeleda:

- ennetustöö läbiviimisega;
- aktiivse osalemisega õpilaste käitumisprobleemide lahendamisel;
- sotsiaalnõustamisega;

- koostööga, kus osapoolteks on erinevad spetsialistid ja lastevanemad;
- sotsiaalpedagoogil tuleks erilist tähelepanu pöörata õpilastele, kes tulevad sotsiaalselt ebasoodsast keskkonnast ning tegema nendega aktiivset tööd. (Emmerova, 2015, lk 114–115)

Haridusasutused vajavad sotsiaalpedagooge, sest nad tegelevad väga oluliste teemade ja probleemidega. Tegeletakse probleemsete õpilaste ja nende perede väljaselgitamisega, õpilaste ning nende perede toetamisega. Abistatakse, nõustatakse ja vajadusel suunatakse abivajajad spetsialisti poole. Spetsialistid teevad koostööd nii õpetajate, kooli juhtkonna kui ka teiste tugispetsialistidega väljastpoolt kooli (nt politsei, lastekaitsetöötaja, vaimse tervise keskuse, Rajaleidja keskuse jne töötajatega). Ametis olles tegeletakse võrgustikutööst tuleva info kokkupanemisega ja suheldakse osapooltega. Jälgitakse õpilasi, kes ei täida koolikohustust ning püütakse leida põhjused, miks õpilased koolikohustust eiravad. Samuti on tugispetsialist koolilastele usaldusisikuks, kellele julgetakse oma probleemidest rääkida. Sotsiaalpedagoog on inimene, kes tegeleb hariduslike erivajadustega ja õpiraskustes olevate lastega ning nõustab õpetajaid. (Seeme, 2016, lk 24–25)

Täna õpivad haridusasutustes koos väga erinevad õpilased. Tugispetsialistide olemasolu ja roll koolides on väga oluline, sest just nii saavad haridusasutused tagada õpilastele hea koolikeskkonna vastavalt õpilase võimekusele. Sotsiaalpedagoogi ülesanne on lahendada erinevaid probleeme, tegeleda nõustamise, koostöö, võrgustiku loomise ja ennetustööga.

1.4. Näiteid kooli sotsiaalpedagoogide poolt kasutatavatest töömeetoditest

Kliendile abi andmisel või tema probleemidega tegelemisel tuleb sotsiaalpedagoogil reageerida asjakohaselt. Oma töös kliendiga tuleb tugispetsialistil käituda eriti loomulikult. Kindlasti tuleks spetsialistil oma tööd tehes jääda oma põhimõtetele kindlaks, olla hooliv, aktsepteeriv ning empaatiline. (Sikorski & Sikorska, 2014, lk 28)

Hämäläineni (2015) arvamuse kohaselt ei ole sotsiaalpedagoogikal omaette meetodeid, mis oleksid eristatavad pedagoogilistest meetoditest üldiselt. Seetõttu sobivad pedagoogiliste meetodite üldised klassifikatsioonid ka sotsiaalpedagoogikasse.

(Hämäläinen, 2015, lk 1029) Õppemeetodeid, mida pedagoogid oma töös kasutavad, on mitmeid (vt lisa 2) ja need on klassifitseeritud nelja peamisse rühma. Esimesse rühma grupeeritakse juhtiv pool ehk õppejõukesksed ja õppijakesksed tegevused, teise rühma kuuluvad õppeprotsessi ülesehitusest lähtuvad tegevused, kolmandasse gruppi kuuluvad tegevuse alusel grupeeritud meetodid ja neljandas rühmas on õpiväljundi meetodid, milleks võivad olla nt koostöö- ja analüüsisioskused. (Karm, 2013, lk 7–8)

Toomingu (2015) uurimuse kohaselt ei oska sotsiaalpedagoogid oma töös kasutatavatele meetoditele konkreetseid nimetusi anda, kuna nad ei lähtu sotsiaaltöö formaalsetest teadmistest. Siiski selgus uurimuses, et sotsiaalpedagoogid kasutavad õpilastega individuaalse nõustamise, vestlemise, kokkulepete sõlmimise, aktiivse kuulamise, peegeldamise ja vaatlemise meetodeid. (Tooming, 2015, lk 32)

Sotsiaalpedagoogid tegelevad oma ametis mitmete erinevate kohustustega, sealhulgas nõustamis- ja abistamistööga, mistõttu vajavad erinevad tööülesanded erisuguseid töömeetodeid (Udras, 2015, lk 29). Meetod (2018) kui plaanipärane tegevusviis on tööriist, mis aitab spetsialistidel eesmärkideni jõuda. Sotsiaalpedagoogid kasutavad oma töös klientidega mitmeid erinevaid tegevusviise.

Kõige rohkem puutuvad sotsiaalpedagoogid õpilastega töötades kokku õppimise, käitumise ja perega seotud probleemidega. Probleemid esinevad õpilastel nii individuaalselt kui klassikollektiivis. Lisaks on ka olukordi, kus sotsiaalpedagoogidel tuleb tegeleda terve perekonnaga. Situatsioonide lahendamisel kasutavad sotsiaalpedagoogid enim individuaalseid töövorme, milleks on vestlused ja psühholoogiline nõustamine. (Tooming, 2015, lk 22–23)

Tihti tuleb sotsiaalpedagoogidel tegeleda ka õpilastega, kelle käitumismustrit on vaja muuta. Selleks kasutatakse erinevaid nõustamistehnikaid. Üheks võimalikuks tehnikaks on motiveeriva intervjuerimise (MI) nõustamismeetod. Koostöös kliendiga motiveeritakse ja suunatakse oma käitumises positiivsete muutuste esilekutsumist. See õpetab kasutama igapäevaseid suhtlemisvõtteid viisil, mis suurendab inimese sisemist motivatsiooni, võimet võtta oma elus ette tähtsaid muutusi ning hoida neid. (Rollnick *et al.*, 2011, lk 22–23) Suur osa sotsiaalpedagoogide tööst kuulub individuaalnõustamisele. Nõustamise olemuseks on koostöö kliendi ja nõustaja vahel, kus kaks inimest üritavad

saavutada teineteisemõistmist suhtlemise teel eesmärgiga jõuda kliendi poolt oodatud tulemusteni. See on protsess, mille käigus klient ja nõustaja seavad kindlad eesmärgid ning abistaja aitab abivajajal läbi valikute tegemise, otsuste langetamise ja probleemide lahendamise jõuda eesmärgini. (Soots, 2019, lk 7)

Sotsiaalpedagoogi töös on väga tähtis osata kliente kuulata. Sotsiaalpedagoog, kes kuulab hoolikalt klientide suust tulevate teatud sõnade rõhutamist, suudab üsna täpselt ära tunda abivajaja tõelised kavatsused või mõtted (Sikorski & Sikorska, 2014, lk 33). Soots (2019) peab kõige efektiivsemaks suhtlemistehnikaks aktiivset kuulamist. Aktiivne kuulamine on meetod, mis sisaldab kuuldu ümbersõnastamist, tunnete peegeldamist ja empaatilisust. Oluline on panna tähele sõnumi sisu ja viisi, kuidas klient seda väljendab. Selleks, et kuulata tuleb spetsialistil aktiivselt tegeleda kliendi teksti vastuvõtmise ja tõlgendamisega. (Soots, 2019, lk 22–23)

Üheks võimalikuks meetodiks aitamaks õpilasel oma probleemidega toime tulla, on korraldada ümarlaud. Ümarlaud korraldatakse/kutsutakse kokku kliendile, kellel on käitumis- ja/või õpiraskused, eesmärgiga pakkuda abi ja toetust õpilastele, õpetajatele ja lastevanematele. Ümarlauas käsitletakse tekkinud probleeme ja leitakse võimalikud lahendusvariandid. Sinna kuuluvad õpilase probleemiga seotud inimesed, kelleks võivad olla lapsevanem/hooldaja, klassijuhataja, aineõpetaja, hariduslike erivajadustega õpilaste koordineerija, õppealajuhataja, direktor, tugispetsialistid ning vajadusel koolivälised spetsialistid. (Tallinna Pae Gümnaasium, 2019, lk 11–12)

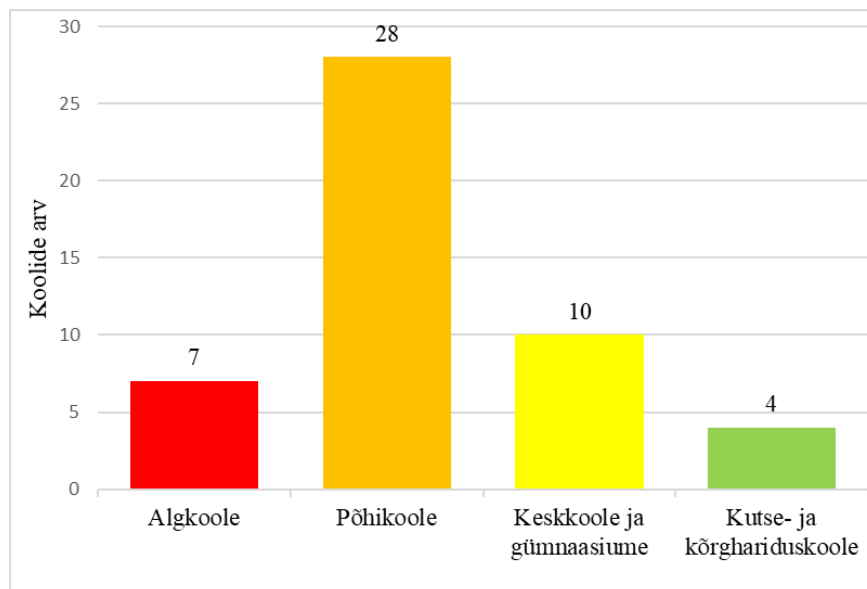
Sotsiaalpedagoogi töös võib tekkida olukord, kus ainult sotsiaalpedagoogil on raske leida õpilase probleemide lahendamiseks lahendusi. Sel juhul tuleb tugispetsialistil teha koostööd erinevate oma ala spetsialistidega. Võrgustikutöös lahendavad spetsialistid probleeme lähtudes abivajaja võrgustikust, ühiselt tegutsedes üritatakse leida parimad lahendused abivajaja probleemidele (OK Arenduskeskus, 2015, lk 25).

Sotsiaalpedagoogide töös on väga palju erinevaid võimalikke tegevusviise klientidega töötamiseks, tuleb vaid leida omale sobiv tööviis. Töö noorte ja lastega on vaimselt kurnav, on oluline mõista, et spetsialistid peavad hoolitsema ka iseenda vajaduste eest ning aeg-ajalt nii-öelda oma „tassi täitma“ ja „akusid laadima“. Inimesed, kes on endaga rahulolevad ja positiivsed, suudavad paremini teisi aidata.

2. UURIMUS SOTSIAALPEDAGOOGIDE TÖÖMEETODITEST NING NENDE ABIL TEHTAV TÖÖ ÕPILASTEGA

2.1. Ülevaade sotsiaalpedagoogidest Pärnu maakonna haridusasutustes

Järgnevalt antakse lühiülevaade sotsiaalpedagoogide olemasolust Pärnu maakonna haridusasutustes. Lõputöö autor tegi oma uurimistööks taustauuringut. Uurimuse kohaselt on 2021 aasta aprilli seisuga Pärnumaal kokku 49 haridusasutust (SA Pärnumaa Arenduskeskus, *s.a.*), pakkudes õppijatele võimalust, vastavalt vanusele ja vajadusele, omandada alus-, üld-, kesk-, kutse- või kõrgharidust, vt joonis 2.

Joonis 2. Haridusasutused Pärnumaal. Allikas: SA Pärnumaa Arenduskeskus, *s.a.*

Haridusasutustest 15-l oli kodulehel välja toodud, et asutuses töötab sotsiaalpedagoog. Ülejäänud koolide veebilehtedel oli tugiteenuste all välja toodud, et koolides toetavad

õpilasi koolisotsiaalnõustaja(d), õppenõustaja(d) või sotsiaaltöötaja. Paljud haridusasutused teevad koostööd Pärnumaa Rajaleidja keskuse või Pärnu Õppenõustamiskeskuse spetsialistidega. Leidus ka koole, kelle kodulehel puudus informatsioon tugiteenuste kohta. (SA Pärnumaa Arenduskeskus, *s.a.*) Rajaleidja keskus on üle-eestiline võrgustik, mis pakub tasuta õppenõustamisteenust. Nõustamise käigus selgitatakse välja õpilase õppimise või käitumisega seotud probleemid, mis pärsivad lapse edukat haridusteed (Rajaleidja, *s.a.*), Pärnu Õppenõustamiskeskuses töötavate koolisotsiaalnõustajate ülesandeks on Pärnu linna üldhariduskoolides õppivate õpilaste toetamine võimetekohase hariduse omandamisel (Pärnu Õppenõustamiskeskus, *s.a.*).

Pärnu Õppenõustamiskeskuse põhimääruses (2016) § 7 lg 4 on välja toodud, et koolisotsiaalnõustajate: „ /.../ ülesanded, kohustused, õigused ja vastutus määratakse kindlaks töökorralduse reeglite, ametijuhendite ja töölepingutega, mis on kooskõlas töösuhteid reguleerivate õigusaktidega“. Sotsiaalpedagoogid juhivad oma töös ametijuhendist, mis on kooskõlas kutsestandardi ja kehtiva seadusandlusega (Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus, *s.a.*).

Pärnu Õppenõustamiskeskuse koolisotsiaalnõustajad on spetsialistid, kes käivad koolides kohapeal õpilaste, õpetajate ja lastevanematega töötamas, vajadusel on võimalik koolisotsiaalnõustajaga kohtuda ka Pärnu Õppenõustamiskeskuses. Rajaleidja keskuse sotsiaalpedagoogid pakuvad teenust, kuid koolides kohapeal ei tööta. Nende töö on seotud pigem koolivälise nõustamismeeskonna protsessiga. Autorile teadaolevalt töötab Pärnu maakonna haridusasutuses 15 sotsiaalpedagoogi, ülejäänud 34 koolis kas sotsiaalpedagoog puudub või pole antud ametikohta loodud või töötavad haridusasutustes koolisotsiaalnõustaja(d), õppenõustaja(d), sotsiaaltöötaja.

2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Lõputöö eesmärgist lähtuvalt kasutati uurimuse läbiviimisel kahte uurimismeetodit: kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimisviisi. Kvalitatiivse uurimisviisi korral saadakse uuritava nähtuse üksikasjalikud kirjeldused. Kvantitatiivse uurimisviisi puhul soovib uurija leida oma küsimustele vastused läbi arvude ja loetelude, eesmärgiga saadud info seoseid kvantifitseerida ning anda seeläbi tulemustele mingit laadi vorm (Õunapuu, 2014, lk 62–63). Kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimismeetodit kõrvuti kasutades täiendavad

mõlemad uurimismeetodid uurimust. Kvantitatiivse meetodiga kogutud arvilisi vastuseid täiendab kvalitatiivse meetodiga kogutud suulised selgitused, märkused ja kommentaarid. (Hirsjärvi *et al.* , 2010, lk 127–128)

Andmete kogumiseks kasutas lõputöö autor intervjuud ja ankeetküsimustikke. Uurimuse käigus viidi läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuud, mis andis uurijale võimaluse olla intervjuueeritavatega paindlik. Antud meetod on autori arvates parim, kuna intervjuude läbiviimisel on uurijal võimalus küsimuste järjekorda muuta, samuti annab see uurijale mänguruumi olla küsimuste sõnastamisel paindlikum. Olulisem on, et intervjuu läbiviija saab antud meetodi puhul respondentidelt vajadusel küsida täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014, lk 171). Ankeetküsimustikku on hea kasutada, kuna see sobib hästi kombineeritud kvalitatiivses ja kvantitatiivses uurimistöös. Autori arvates on küsimustiku kasutamine hea variant, kuna küsimuste vastamisel on mitu võimalust. Respondent võib anda nii mitteamvilisi, kui ka arvilisi vastuseid, vastata suletud küsimustele või valida vastuse valikvastustest. Avatud vastuste puhul on vastajal võimalus küsimustele vastata hinnangu või kirjeldusega. (Õunapuu, 2014, lk 159)

Intervjuude läbiviimiseks oli autoril olemas algne kava ja eelnevalt koostatud küsimused. Ankeetküsimustike (vt lisa 3) ja intervjuu baasküsimuste (vt lisa 4) koostamisel lähtus lõputöö autor uurimuse eesmärgist, uurimisküsimustest ja käesoleva lõputöö teooriaosas käsitletud teemadest. Küsimuste koostamisel tugines autor kahele varasemale uurimusele: Toomingu (2015, lk 45) bakalaureusetöös olevale küsimustikule ja Seeme (2016, lk 50–51) bakalaureusetöös olevale küsimustikule. Autor kasutas varasemaid ankeete osaliselt modifitseerituna. Ankeetküsimustiku ja intervjuu küsimuste andmed annavad ülevaate sotsiaalpedagoogide tööst haridusasutustes, tööülesannetest, probleemidest ja takistustest ning töös kasutatavatest meetoditest ja lähenemisviisidest. Samuti saab uurimuses teada, kui vajalikuks peavad sotsiaalpedagoogid oma ametikohta haridusasutuses ning milliseid võimalusi nad enda töö parendamiseks näevad.

Uurimuse valimiks on Pärnu maakonna haridusasutustes töötavad sotsiaalpedagoogid. Tegemist on spetsiifilise erialaga, mille valim ei ole väga suur, üldkogum eespool tulenevalt on 49. Sellest tulenevalt kasutab autor valimi koostamisel mittetöenäosuslikku meetodit.

Respondentide leidmiseks rakendas autor oma uurimistöös ettekatsetud valimit. Ettekatsetud valim on antud lõputööks sobivaim viis, kuna uurija teab täpselt, keda ta uurida soovib ehk valimisse võetakse ettekatsetult kindlate kriteeriumite alusel respondendid. (Õunapuu, 2014, lk 143). Intervjueeritavate respondentide leidmiseks lisas autor küsimustikku lause, millele said vastata need sotsiaalpedagoogid, kes olid nõus osalema kvalitatiivses uurimuses.

Uurimistulemuste saamiseks jagati 17-st küsimusest koosnevat ankeetküsimustikku elektroonilisel teel, et see jõuaks võimalikult paljude Pärnumaa sotsiaalpedagoogideni, ajavahemikus 11.03.2021–02.04.2021. Ankeetküsitlus viidi läbi interneti vahendusel *Google Forms* keskkonnas. Küsitluses saadud andmed kanti *Microsoft Exceli* programmi tabelisse, mille järel neid analüüsiti küsimuste kaupa. Intervjuud viidi läbi ajavahemikul 17.03.2021–31.03.2021. Enne intervjuusid võeti eelnevalt sooviavaldanud respondentidega ühendust telefoni, e-kirja või *Facebooki messengeri* teel, leppimaks intervjueeritavatega kokku kindel aeg ja veebiplatvorm intervjuu läbiviimiseks, sealjuures tutvustati uurimistöö sisu ning eesmärki. Uurimuse kavandamise faasis hindas autor ühe riskina asjaolu, et andmete kogumisel võib probleemiks osutuda koroonaviiruse COVID-19 leviku tõkestamiseks kehtestatud eriolukord riigis, mis tõi palju liigset tööd tugispetsialistidele, kuna haridusasutused läksid distantsõppele. Antud situatsiooni tulemusena võib tekkida olukord, kus sotsiaalpedagoogid ei leia aega intervjuudeks ning tahtmist ega energiat tegeleda ankeetküsimustiku täitmisega. Probleemi ennetamiseks pöördus autor Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühenduse poole palvega edastada e-kirjana uurimuses osalemise kutse kõikidele Eesti haridusasutuste sotsiaalpedagoogidele, mida ühendus ka tegi. Lisaks saatis autor kõigile 49-le haridusasutusele e-kirjad uuringus osalemiseks. Kuna 22.03.2021 kuupäeva seisuga oli ankeetküsimustikele väga vähe vastajaid, kaheksa vastajat, saatis autor uuesti kordus e-kirjad 37 Pärnumaa koolile meeldetuletuseks, palvega osaleda uurimuses. Seevastu intervjueeritavate leidmisega probleeme ei esinenud.

Elektroonselt jagatud ankeetküsitlusele vastas kokku kaheksa respondenti. Sellest lähtuvalt võib kahjuks tõdeda, et hoolimata meeldetuletustest, ei leidnud sotsiaalpedagoogid aega küsitlusele vastata. Selle tulemusena ei ole ankeetküsitluse tulemused adekvaatsed ega täitnud eesmärki.

Intervjuus osalemiseks avaldas soovi seitse respondenti. Lõpptulemuseks jäi siiski kuus respondenti, kes osalesid kvalitatiivses uurimuses, kuna seitsmes respondent oli oma ametikohustuste täitmisega hõivatud ega leidnud intervjuu läbiviimiseks autoriga sobivat aega. Viie respondentiga lepidi eelnevalt kokku intervjuerimiseks sobiv aeg ja interneti platvorm. Kuna uurimuse läbiviimise ajal kehtestati Eesti riigis eriolukord, koroonaviiruse COVID-19 tõttu, viidi intervjuud läbi *Microsoft Teamsi* keskkonnas. Ühe intervjueritava leppis autor kokku silmast-silma kohtumise, kus nii autor kui ka respondent järgisid Terviseameti poolt kehtestatud juhiseid. Respondentide nõusolekul kasutati intervjuude salvestamiseks autori mobiiltelefoni teel helisalvestuse võimalust (kindluse mõttes kasutas autor lisaks mobiiltelefoni helisalvestisele ka diktofoni), millele lisaks tegi uurimuse läbiviija kirjalikke märkmeid paber kandjale. Intervjuude keskmine kestus oli 51 minutit. Autor küsis intervjueritavatel vajadusel täpsustavaid küsimusi. Intervjuude käigus hakkasid vastused korduma, seega võib antud intervjueritavate arvu pidada piisavaks. Intervjuus osalenud sotsiaalpedagoogid ja koolisotsiaalnõustajad olid avatud ja meeldivad. Autor tajus, et kõik intervjueritavad olid võtnud ning planeerinud kokkulepitud aja autoriga vestlemiseks, ükski uurimuses osalenud respondent ei kiirustanud, ei olnud ebaviisakas ega ebameeldiv.

Andmete analüüsimisel kasutati sisuanalüüsi meetodit. Sisuanalüüsi meetod lubab koostada uuritavast nähtusest kompaktselt kirjelduse (Õunapuu, 2014, lk 161). Intervjuude käigus kogutud andmed transkribeeriti. Intervjuu helifailide kirjanemiseks kasutas lõputöö autor Foneetikakeskuse veebipõhist kõnetuvastust (Alumäe *et al.*, 2018). Autor transkribeeris intervjuud kirjalikult *Microsoft Word*'i. Seejärel luges autor saadud andmed korduvalt läbi ning kodeeris ja kategoriseeris vastavalt uurimuse eesmärkidele. Süstematiseeritud andmeid analüüsiti, otsiti mustreid ja omavahelist seotust ning vastavust käesoleva lõputöö teooriaosas kirjeldatule.

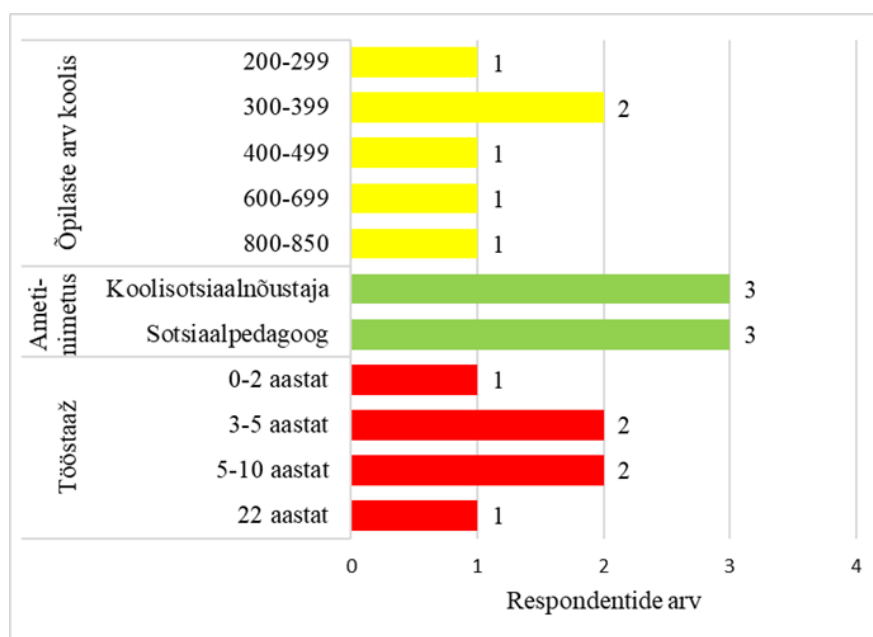
Lähtuvalt lõputöö eesmärgist ja uurimisküsimustest grupeeriti andmed järgmistesse kategooriatesse:

- Sotsiaalpedagoogide tööülesannetest haridusasutustes.
- Sotsiaalpedagoogide töös esinevad takistused ja probleemid.
- Sotsiaalpedagoogide töömeetodid ja lähenemisviisid.

- Sotsiaalpedagoogide ametikoha vajalikkus haridusasutuses ja võimalused töökeskkonna parendamiseks.

Uurimustulemuste esitamisel kasutatakse intervjueeritavate tsitaate. Respondentide tsitaadid on uurimuses eraldatud jutumärkidega, pikemad tsitaadid on välja toodud taandrega ning tsitaadi lõpus on sulgudes täht R (respondent) ning vastaja number (nt R1). Tsitaatidest välja jäetud lauseosad või sõnad on märgitud sümboliga /.../ respondentide täpsemate vastuste esitamiseks.

Respondentide tööstaaži, ametinimetusi ja õpilaste arvu koolis tutvustab joonis 3. Intervjueeritavate inimeste arv oli kuus, kellest kõik olid naised. Vastajad olid vanuses 23–76 eluaastat.

Joonis 3. Vastajate tööstaaž, ametinimetus ja õpilaste arv koolis.

Uurimuse tulemustest selgus, et viiel uurimuses osalenud vastajast oli kõrgharidus ja üks uurimuses osalenud omandab sel kevadel rakenduskõrghariduse. 50% vastanutest oli ametinimetuseks sotsiaalpedagoog ja 50% vastanutest koolisotsiaalnõustaja. Õpilaste arv koolis, kus spetsialistid töötasid, oli väga erinev: koolilaste arv jäi 200–850 vahele. Spetsialistide tööstaaž oli samuti väga erinev ja jäi vahemikku kaks kuni 22 aastat.

2.3. Uurimistulemused

2.3.1. Sotsiaalpedagoogide tööülesannetest haridusasutustes

Järgnevalt antakse ülevaade sellest, millist tööd teevad sotsiaalpedagoogid igapäevaselt haridusasutuses ja millised on nende peamised tööülesanded. Kirjeldatakse, millistel asjaoludel on õpilastega suheldud ning kuidas spetsialistid on saanud õpilasi aidata. Autori eesmärgiks oli saada ülevaade sotsiaalpedagoogide igapäevatööst haridusasutustes.

Sotsiaalpedagoogide tööks on „/.../ igasuguste pahade asjade ennetamine ja heade asjade toetamine“ (R6). Intervjuudes selgus, et sotsiaalpedagoogide igapäevatöö on tööpäeva lõikes väga erinev. Rutiin antud erialal puudub. Spetsialistide igapäevatöö sisaldab palju suhtlemist õpilastega, lastevanematega, klassijuhatajatega, aineõpetajatega, lastekaitse spetsialistiga, noorsoopolitsei, noortekeskuste noorsootöötajatega, Pärnumaa laste ja noorte vaimse tervise keskuse juhtumikorraldajaga ning Rajaleidja keskuse tugispetsialistidega. Koostööd tehakse nii õpilaste, õpetajate, lastevanematega, kui teiste tugispetsialistidega, kooli juhtkonnaga ja hariduslike erivajadustega õpilaste koordinaatoriga. Lisaks mahutab sotsiaalpedagoogide argipäev endasse erinevate olukordade analüüsimist, planeerimist ja võrgustikutööd. Spetsialistide üheks tööks on tegeleda ka ennetustööga, paraku uurimuses selgus, et aega ennetustööks sotsiaalpedagoogidel praktiliselt ei jää.

Valdavalt osa tööst ei saa spetsialistid ette planeerida, tekkinud olukordi tuleb jooksvalt lahendada. Intervjuudes tuli välja, et sotsiaalpedagoogidel tuleb tegeleda erinevate probleemide, arusaamatuste ja vaidlustega, mis on toimunud nii õpilaste vahel kui õpilaste ja õpetajate vahel ning lapsevanema ja õpetaja vahel. Olenevalt probleemist, milleks võivad olla õpiraskused, käitumis- ja suhte probleemid, meeleoluhäiretest tulenevad käitumishäired, õpilaste koolikohustuse mittetäitmine, kooli kodukorrast mittekinnipidamine, tunnidistsipliin, koolikiusamine või sotsiaalsete oskuste puudumine, tuleb sotsiaalpedagoogil oma töös erinevate osapooltega palju vestelda, selgitada ja nõustada ning sõlmida kokkuleppeid.

R3 selgitas, et kokkulepped sõlmitakse eesmärgiga, et iga osapool võtaks ka vastutuse:

Ei ole nii, et laps peab seda kõike tegema, vaid mida õpetaja omalt poolt toetuseks teeb, mida vanemad kodus toetamiseks teevad, mida meie saame kooli poolt tugisüsteemina toetada ja mida laps siis peab nagu, millist nii-öelda kohustust kandma /.../, et kõik osapooled võtavad vastutuse, see ei ole lapse süü, et ta ei oska, lapsel puuduvad oskused. Me unustame ära, et ta on meist palju noorem, tal ei ole sellist maailmapilti nagu meil on ja selliseid kogemusi. Tema alles õpib neid kogemusi ja ta võibki libastuda ja ta võibki eksida.

Kaasava hariduse olemasolul tuleb sotsiaalpedagoogidel igapäevaselt tegeleda ka õpilastega, kes vajavad lisatuge. Samuti tuleb tugispetsialistil tegeleda lastega, kellel on erivajadused, mille tulemusena on õpilastel kas siis eritugi (eritugi rakendatakse õpilasele, kes tulenevalt raskest tervisehäirest vajab erisugust õppekorraldust ning tugiteenuseid) või tõhustatud tugi (tõhustatud tuge vajab õpilane, kellel on püsivad õpiraskused ja ta vajab individuaalset õppekava). Spetsialistide ülesandeks on pakkuda nendele õpilastele tuge, turvatunnet ning mõistmist.

/.../ ta võib muutuda mingi hetk klassis olles täitsa agressiivseks on ju, et siis ta lahkubki klassist enda rahustamiseks /.../, siis mina olen seal tema jaoks olemas, /.../, et temaga oleks kõik hästi, samas pakkuda mingisugust nagu tuge või kindlustunnet, /.../ (R5).

Kui õpilane vajab erituge või tõhustatud tuge, peab ta selleks pöörduma Rajaleidja keskusesse, kus selgitatakse välja, millist lisatuge laps koolis vajab. Sageli vajavad selles protsessis vanemad juhendamist. Uurimuses selgus, et selleks, et laps jõuaks koolivälisele nõustamisele Rajaleidja keskusesse, tuleb koolisotsiaalpedagoogidel aeg-ajalt aidata vanematel dokumente korda ajada või nõustamisele aeg broneerida.

Hetkel on koroonaviiruse COVID-19 leviku tõkestamiseks riigis kehtestatud eriolukord, mistõttu on kõik haridusasutused distantsõppel. Pooled spetsialistid tõid intervjuudes välja, et antud olukorratõttu riigis on väga raske tööd teha. On õpilasi, kes „kaovad ära“, ei osale veebitundides ega tee koduseid töid, mille tulemusena peavad sotsiaalpedagoogid kulutama rohkem aega ja energiat kontrollimaks põhjuseta puudumise tagamaid. On olukordi, kus spetsialist ei saa ei lapse ega vanemaga ühendust, selgitamaks välja, miks

laps ei osale õppetöös. Sellistel juhtudel annavad tugispetsialistid antud juhtumi edasi lastekaitsepspecialisti pädevusse, kes teemaga edasi tegeleb ja puudumise põhjuse välja selgitab. Hetkeolukord riigis on väga komplitseeritud, sest respondentide väitel on koguni ka tublid õpilased hädas, paljudele õpilastele ei sobi kodus õppimine, mille tõttu on nende õppeedukus hakanud langema. Uurimuses selgus, et lapsed on depressioonis ja neil on tekkinud ärevushäired. On arusaamatusi lastevanemate ja õpetajate vahel, mida sotsiaalpedagoogid peavad lahendama. Olukord on raske samuti erivajadustega õpilastele, kes vajavad rutiini ja kindlat päevakava. „Inimene on sotsiaalne olevus, mis siis, et introvert on eestlane, aga, aga ikkagi sotsiaalne olevus, et ta tahab kuuluda gruppi“ (R3). Üks vastanud intervjuueeritav töötab koolis, kus õpiraskustega õpilased käivad koolis kontaktõppel, temani jõuab vähe teateid õpilastest, kes distantsõppel olles ei osale õppetöös.

R5: „ /.../ meie kõigi põhiülesanne on siis nagu õpilaste koolist väljalangemise ennetamine see on see nagu siht või see peamine ülesanne /.../ mida me tegelikult kõik nagu, millega me justkui nagu tegeleme.” Intervjuude käigus selgusid sotsiaalpedagoogide peamised tööülesanded, millega neil tuleb igapäevatöös tegeleda:

- koostöö lastekaitsepspecialistiga, noorsoopolitseiga, Pärnumaa vaimse tervise keskuse juhtumikorraldajaga, Rajaleidjaga keskuse spetsialistidega, kooli juhtkonnaga, kooli tugipersonaliga ja lastevanematega;
- vestlused õpilaste, õpetajate ja lastevanematega;
- osalemine ümarlaudadel ja arenguestlustel;
- eKooli jälgimine, koolikohustust mittetäitvate õpilaste jälgimine ja väljaselgitamine, sh välja selgitada, miks õpilane koolikohustust ei täida;
- erinevate probleemide ja murede lahendamine;
- õpilaste, perede, õpetajate individuaalne nõustamine, abistamine ja toetamine;
- erivajadustega lastega ja õpiraskustes õpilastega tegelemine;
- tunnivaatlused;
- probleemide märkamine.

Uurimuses selgus, et õpilased pöörduvad koolisotsiaalpedagoogide poole väga erinevatel põhjustel, kooli vahetusjalanõude kadumisest kuni vaimse koduvägivallani välja. Teatud

juhtumite puhul, kus kooli spetsialist ei saa last aidata, kuna tal puuduvad selleks vajalikud oskused, tehakse koostööd asutuse väliste spetsialistidega.

./.../ mind nagu teavitati, et üks laps räägib hästi palju nagu oma pereliikmest. Et ta nagu suri ära ja siis ma, ta oli väiksem laps ikkagi on ju, ja ma vestlesin temaga. Ma nägin, et ta ei oska väga oma tundeid nagu väljendada, siis me mängisime kaartidega ja siis seal nagu hästi mitmest, mitmest lausest nagu tuli välja, et kui palju see tegelikult on teda mõjutanud. *./.../* ja siis me hakkasime sellega siis tegelema. (R1)

„*./.../* kui näiteks pere hakkab lahku minema või on lahku läinud, laps ei julge kodus rääkida, et ma ei taha ainult ema juurde jääda elama, et tahab isa juures ka vahepeal käia“ (R4). Positiivne on asjaolu, et vestlustes intervjuueeritavatega selgus, et enamustel kordadel on tugispetsialistid saanud õpilast või õpilaste gruppi aidata.

Sotsiaalpedagoogide tööpäevad kujunevad vastavalt olukordadele: tegeleda tuleb väga erinevate teemadega. Suhtlemist ja probleemide lahendamist jagub igasse tööpäeva. Olulisi ülesandeid, millega tugispetsialistidel igapäevaselt tegeleda tuleb, on mitmeid, kuid tähtsaimaks nendest on õpilaste koolist väljalangemise ennetamine.

2.3.2. Sotsiaalpedagoogide töös esinevad takistused ja probleemid

Järgnevalt antakse ülevaade sellest, millised takistused esinevad sotsiaalpedagoogidel igapäevatöös õpilastega, õpetajatega, lastevanematega ja teiste koostööpartneritega. Tuuakse välja tüüpilisemad probleemid õpilastega, kellega spetsialistidel on tulnud tööd teha. Autori eesmärgiks oli saada ülevaade sotsiaalpedagoogide töös esinevatest takistustest ja probleemidest, mis õpilastega töötamisel esinevad.

Uurimuses selgus, et enamasti esineb respondentidel takistusi koostöös õpilastega harva. „*./.../* koostöös õpilastega on ikka need takistused minimaalsed, et *./.../* õpilased ise on, kui sa ikkagi oled siuke mõnus inimene, sul tekib kontakt, siis kontakti loomine on see number üks *./.../* vestled, arutad onju, suhe tekib, usaldus tekib *./.../*” (R5). Sotsiaalpedagoogidel on üksikutel juhtudel, töötades õpilastega, esinenud olukordi, kus laps ei taha vestelda, sest laps ei tea ise ka, mis täpselt temaga toimub, ei oska küsimustele vastata või pole päev lapsel vestluseks sobiv olnud. „Ma ütleks nii, et õpilastega ei teki,

ei ole mingeid takistusi selles mõttes, et ega nii-öelda usaldus tuleb võita nii või teisiti, üks ole, et, et see on protsess” (R3).

Intervjuude tulemustele tuginedes saab öelda, et sotsiaalpedagoogidel esinevad koostöös õpilastega enamasti järgmised takistused:

- usalduse puudumine;
- ei peeta kokkulepetest ega lubadustest kinni;
- laps on kinnine;
- valmisolek koostöökaks puudub;
- uskumused õpilastes takistavad koostööd;
- motivatsioonipuudus.

Hetkel koroonaviiruse ajal, kui õpilased on distantsõppel, tõid paar intervjuueeritavat takistustena välja, et õpilased valetavad, et ei saa veebitundides olles kasutada mikrofoni ega kaamerapilti tööle panna. Tihti ei vasta nad telefonidele, kui veebitundidest puuduvad. Sageli magavad hommikuti kauem ega jõua õigeaks ajaks veebitundi, selle olukorraga toimetulek on lisatöö nii sotsiaalpedagoogidele kui õpetajatele. Sotsiaalpedagoogide arvates annaks takistusi vältida, kui lapsevanemad pööraksid rohkem tähelepanu kodusele distsipliinile, nt ei lubaks lapsel öösel nutiseadmetes olla ning ärataksid nad hommikul õigel ajal üles. Paraku tõdesid vastajad, et üks osa vanemaid on läinud lihtsama vastupanu teed, mitte võtta vastutust lapse kasvatamise osas.

Küsimusele, millised takistused esinevad õpetajatega koostöös, vastasid respondendid, et enamasti on õpetajad väga koostööaltnid, kuid siiski leidub õpetajaid, kes on paindumatud, ei soovi meeskonnas kaasa töötada ega teha järeleandmisi. Sageli saab koostöös takistuseks õpetajate ja tugispetsialistide vaheline vähene infoliikumine, kus õpetajad jätaavad õigel ajal sotsiaalpedagoogile info edastamata või ei edasta vajalikku informatsiooni üldse. Üks respondent tõi välja, et sagedasti on probleemiks see, kui lastevanemate ja õpetajate vahel on tekkinud niivõrd tugevad konfliktid, et õpetaja kaotab oma professionaalsuse ja keeldub lastevanematega suhtlemast, siis tuleb sotsiaalpedagoogil olla antud olukorras vahendajaks.

/.../ õpetajatel võib-olla vahel jääb puudu sellest empaatiast, et mõista, laps tuleb ikkagi mingisuguse pagasiga kooli /.../ alati ei pruugi kodus kõik hästi olla, alati

ei pruugi kõikidega suhted hästi olla /.../. Tema jaoks on tema aine, tema tund kõige olulisem ja see, et midagi, ümberringi ka mingi elu toimub, et alati nad sellest aru ei saa /.../. (R4)

Üks respondent vastas, et tal ei ole tõsiselt mingeid takistusi koostöös õpetajatega olnud. On küll mõned eripärad, aga et kellegagi ei saaks koostöö teha või keegi lausa vastu töötaks, sellised kogemused intervjuueeritaval puudusid. Ühe vastaja arvetes on poolte õpetajatega keeruline ja pooltega ei ole.

/.../ pooled on jumalast nagu viis pluss ja siis pooltega on nagu keeruline. Tüüpilisem probleem on see, et õpetaja leiab, et, et ma ei pea seda tegema, ma ei pea tegelema sellega, et ma vähendan tal, sellel lapsel, õppemahtu, ma ei pea tegelema sellega, et ma teen nendele individuaalset õppekava, ma ei pea tegelema sellega, et tal on individuaalset arengujälgimise kaarti vaja või tehakse need dokumendid ära nii-öelda nagu jokk-süsteemis, et need on justkui täidetud, aga neil ei ole mitte mingisugust sisu on ju, et õpetajal pole mitte mingit motivatsiooni nagu siis tegeleda kaasava hariduse põhimõtetega /.../. (R5)

Koostöös lastevanematega esineb respondentide kogemustest lähtuvalt rohkem takistusi. Enamus sotsiaalpedagooge tõid välja, et tihti on vanematel kaitsev hoiak oma laste suhtes. Asja teist külge nägemata, probleemi tunnistamata kahjustatakse lapse heaolu koolis. Intervjuudes selgus, et lastevanematel puudub motivatsioon, neil on vähesed teadmised, oskused ja kogemused. Laste õpiraskuseid häbenetakse, kardetakse teiste arvamust. Mõnel vanemal on õpetajatega ja tugispetsialistidega suheldes negatiivne hoiak. Leidub lapsevanemaid, kes küsivad nõu „targematelt“ inimestelt nagu naabrilt või parimalt sõbrannalt, olles hiljem nendest jutuajamistest mõjutatud. Suurema probleemina nähakse asjaolu, kus õpetajad ja sotsiaalpedagoog on märganud lapsel õpiraskusi ja lapsevanem keeldub seda tunnistamast ning venitab Rajaleidja keskusesse nõustamisele minemast, kus selgitatakse välja millest õpiraskused tingitud on. Lapsevanemad kardavad, et nende lastele pannakse diagnoos, kuid ei mõelda sellele, kuidas laps koolis hakkama saab. Vestluses intervjuueeritavaga selgus, et lastevanematega on hästi raske koostööd teha, kuna nad lihtsalt ei võta vastutust laste kasvatamise eest. „/.../ helistad emale näiteks, et lapsed ei osale veebitundides ja siis ema ütleb, et jah, aga nad ei tõusegi hommikul ülesse, et nad tõusevadki alles lõunast. /.../, et kes siis nagu vastutab ja kes neid lapsi siis nagu

peaks kasvatama? ”. (R2) Ühe respondendi väitel ei ole tal lastevanematega koostöös takistusi.

Ei ole, ma arvan, et tegelikult ei ole takistusi selles mõttes meil, et mis me ise näeme jälle, mis on meie keskuse (Pärnu Õppenõustamiskeskus) pluss on see, et kui vanemal on negatiivne kogemus õpetajaga näiteks koolis, siis keskusesse tuleb ta väga hea meelega vestlema, ta tunneb et ta turvalisel pinnal, et koolis nad kardavad sellist ründamist õpetajate poolset, eks ole, et, et teie ei ole seda või teie ei ole seda teinud, et keegi paraku ei kiida vanemat, et mis on ka nagu hästi nagu kurb. (R3)

Intervjuudes selgus, et väga suuri probleeme ja takistusi koostöös teiste spetsialistidega sotsiaalpedagoogidel ei ole. Kui tekib situatsioon, kus õpilasel on SOS olukord ning ta vajab näiteks kiirelt psühholoogilt abi, siis asutusevälised spetsialistid on olnud vastutulelikud ning leidnud kiirelt lisaaja õpilasega kohtumiseks. Takistusena toodi välja sotsiaalpedagoogide ja teiste spetsialistide arvamuste ühtimatust, lapse heaolu suhtes. Suurema probleemina näevad sotsiaalpedagoogid isikuandmete kaitse seadusest tulenevat vähest ja puudulikku infoliikumist. Enamiku respondentide arvates tuleks muuta või luua süsteem, kus on koos kogu info lapse kohta, kellega erinevad spetsialistid töötavad. Omavahel jagatakse lapse kohta käivat üldist informatsiooni, mis on väga pealiskaudne. Puudulik infovahetus võib tekitada olukorda ja vahel ka tekitab, kus kõik spetsialistid räägivad lapsevanemale erinevat juttu ja annavad erinevaid soovitusi lapse heaolu parandamiseks.

See infovahetus, mis on nagu kõige olulisem üldse, näiteks /.../ meie anname küll infot teistele spetsialistidele, aga ega me tagasi ei saa infot. /.../ juhtum on läinud lastekaitse, siis sa nagu ootad mingit sellist tagasisidet või soovitusi, mida näiteks koolis jälgida /.../ või millest ma peaksin olema teadlik, /.../, vot vat neid nagu ei taha eriti tulla tagasi. (R3)

Üks respondent tõi välja, et mõnede spetsialistidega sujub koostöö hästi ning on aktiivne. Samas teistega võib koostöö olla aeganõudvam ja ei ole nii operatiivne, kui vaja oleks. Uurimuses selgus, et on olukordi, kus oleks vaja lapsevanema jõulisemat motiveerimist

lastekaitse spetsialisti poolt, kuid spetsialistid kuulavad vanemate soove ja tahtmisi ning protsess lapse heaolu parandamiseks jääb poolikuks.

.../ reageerimine on väga niisugune tagasihoidlik, aeglane, sellepärast ta peaks olema jõulisem ja operatiivsem, me pakkusime teisi lahendeid, õpilaskodu lahendeid, mingisuguseid muid, mis ei oleks noh, sundinud last jõudma sinna asenduskodusse ja vältinud .../ probleeme juba enne, .../ aga kuulatakse vanemaid. Vanema ütleb .../ ei taha last sinna saata, .../, aga ta ei ole ka valmis last kasvatama .../, jõudsid aastatega sinna, et võeti vanemlikud õigused ära. (R6)

Uuringu tulemustest selgus, et tüüpilised probleemid, millega kooli sotsiaalpedagoogidel tuleb tööd teha on järgmised:

- käitumis-, suhtlemis- ja sotsiaalsete probleemide lahendamisega;
- õpilaste omavahelise agressiivsuse ja konfliktidega;
- vaimse tervise probleemidega (stress, ärevus, depressioon, kiusamine jne.);
- emotsionaalsed oskused;
- õpiraskused (psüühiliste eripärade tõttu);
- probleemid õppimisega;
- koolikohustuse mittetäitmisega.

.../ teine pool on siis nüüd töö erivajadustega lastega, sest kuna meil on kaasav haridus, siis siin koolis on sadakond last, kes ongi hariduslike erivajadustega kas siis niisuguse noh, ütleme pehmema või tõsisemaga .../ teine pool sellest tööst ongi see, kuidas seda hariduslikku erivajadust märgata, kuidas seda toetada, kuidas seda lahenduskäiku siis leida, et laps saaks endale selle võimetekohase ja noh, tema nii-öelda isikupärale sobiva lahenduse, et ta saaks selle põhihariduse kätte. (R6)

Läbiviidud intervjuudele tuginedes saab öelda, et sotsiaalpedagoogidel esineb oma töös väga mitmesuguseid takistusi ja probleeme. Probleemid, millega kokku puututakse on seotud nii õpilaste, kooli personali kui asutuseväliste spetsialistidega. Takistuste ja probleemide tõsidus oleneb õpilasel koolis esineva probleemi suuruselt.

2.3.3. Sotsiaalpedagoogide töömeetodid ja lähenemisviisid

Järgnevalt antakse ülevaade sellest, millised on sotsiaalpedagoogide töös õpilastega kasutatavad töömeetodid, lähenemisviisid, tehnikad ja võtted. Milliseid vahendeid spetsialistid oma töös kasutavad ja kuidas nad on antud tehnikateni jõudnud. Autori eesmärgiks oli saada ülevaade sotsiaalpedagoogide töös õpilastega kasutatavatest meetoditest.

.../selles mõttes, et päris puhtaid tehnikaid on siin mõttetu kasutada, sellepärast et noh, see, nii-öelda teine pool ei ole nagu ealiselt küps, sest meil on ikka põhiliselt on siuksed varateismelised, kellega me siin töötame. Ja, ja siin tegelikult noh, ma ütleks, et, et kõige, nagu ma siin algul mainisin, kõige jõudumööda asja lahendusele aitab kaasa ikka niisugune huvi tundmine ja .../ ütleme teda aktsepteeriv vestlus. (R6)

Saamaks ülevaadet sotsiaalpedagoogide seas kasutatavatest töömeetoditest ja tehnikatest, küsiti respondentidelt, kas neil on mingeid kindlaid meetodeid või lähenemisviise, mida nad tavaliselt töös lastega kasutavad. Uurimuse tulemusena nimetati järgmisi meetodeid, tehnikaid ja võtteid:

- motiveeriv intervjuueriv nõustamismeetod;
- metafoorkaardid, Angela Jakobson tegevuskaardid, nt lausete lõpetamise kaardid, tugevate tunnetega toimetuleku kaardid, toimetuleku kaardid jne, spetsialisti poolt tehtud kaardid;
- kineetiline liiv;
- aktiivne kuulamine;
- tunnete peegeldamine;
- vestlus (individuaalne lähenemine vestluse teel);
- erinevad töölehed, nt 33 avatud küsimust lastega suhtlemiseks, lõpetamata lausete töölehed, järelvastamiste plaanid;
- võrgustikutöö.

Intervjuudes jäi kõlma, et töös lastega on esmaseks ülesandeks kontakti loomine, seejärel usaldusliku suhte kujundamine ning lõpuks usalduse hoidmine. Enam kui pooled sotsiaalpedagoogid pidasid tänuväärt töövahenditeks metafoorkaarte. Tugispetsialistide

arvates on kaarte hea kasutada vestluse alustamiseks, kaardid aitavad nii öelda jääd lõhkuda. Lähenemisviisidest toodi välja lapsekeskne lähenemine, tugevustele suunatud lähenemine ja lahenduskeskne lähenemine.

/.../ üks neiu, kes ütles, et /.../ temaga on kõik korras, no aga näed, et on hästi nagu endast väljas on ju, ma ütlesin küll, et mul on kaart ka. No, no võtame ja siis ma ütlen, et paneme pimedat, et võtad lihtsalt, mõtled oma asja peale, kes sind praegu ärritas ja võta kaart. Võtab kaardi ja ütleb, et ma ei taha sellest kaardist rääkida, ma ütlen et see on sinu valik, pane kaart pakki tagasi ja sega ära võta uus kaart. Ta võttis selle sama kaardi /.../. Ja, ja siis kui ta teist korda selle võttis siis ta ütles, okei, räägime, me räägime sellest, ma saan aru, et ma pean rääkima. Et no see aitab nii-öelda seda jääd lõhkuda /.../. (R3)

Et /.../ neid asju on nagu erinevaid, aga /.../ sõltubki lapsest /.../. Ja /.../ kuidas sa sätestad on ju. Ma usun, et tegelikult ega me kõik tegelikult rakendame ka mingit asju mida me, millele me nime panna ei oska, aga mida me teame, et nagu toimib. (R5)

Intervjuudes selgus, et sotsiaalpedagoogid on antud võtete, tehnikate, meetodite ja lähenemisviisideni jõudnud läbi koolituste ja kogemuste, läbides ülikooli ja lugedes erialast kirjandust. Selgus ka, et lisaks õpitud meetodite ning tehnikate olemasolule uurivad ja otsivad tugispetsialistid materjale enesearendamiseks juurde internetist. Vestlustest jäid kõlama internetiportaalid www.peaasi.ee, www.tarkvanem.ee, *Facebooki* grupp Sotsiaalpedagoogid ja koduõpe ning Rajaleidja keskuse koduleht, nendelt interneti lehtedelt on sotsiaalpedagoogid leidnud huvitavaid töölehti ja lähenemisviise, mida nad on oma töös õpilastega saanud kasutada.

/.../ praktika ütlebki, et missugused elemendid töötavad, kus sa saad lapsega sidet, kus sa saad selle info, millised /.../ need aspektid on, millega saab lapses huvi äratada, et ta tuleb sinuga kaasa ja räägib ja ta ei karda sind ja hakkab usaldama sind ja räägib seda mida sa kuulda tahad. (R6)

Intervjuudele tuginedes saab öelda, et erinevaid meetodeid, võtteid ja lähenemisviise on mitmeid, mida saab õpilastega töös kasutada. Intervjuueeritavate sotsiaalpedagoogide seas

kõige peamiseks lähenemisviisiks oli vestlus. Spetsialistid tõid intervjuudes välja ka koolitustel osalemise tähtsuse, kuna läbi koolituste õpitakse uusi tehnikaid, meetodeid ja lähenemisviise.

2.3.4. Sotsiaalpedagoogide ametikoha vajalikkus haridusasutuses ja võimalused töökeskkonna parendamiseks

Järgnevalt antakse ülevaade sellest, kui vajalikuks ja oluliseks peavad sotsiaalpedagoogid oma ametikohta haridusasutustes ning millest nad karjääri alguses kõige enam puudust tundsid. Samuti sellest, milliseid võimalusi näevad spetsialistid oma töö parendamiseks. Autori eesmärgiks oli saada ülevaade sotsiaalpedagoogide ametikoha vajalikkusest ja võimalikest variantidest sotsiaalpedagoogide töö parendamiseks.

Kõik kuus uurimuses osalenud respondenti pidasid kooli sotsiaalpedagoogi ametikohta haridusasutuses väga vajalikuks. Üks intervjuueeritav tõi välja, et ta ei kujutaks ette, et tänapäeval ei oleks koolides tugispetsialiste, täna, kus meie koolisüsteemi üheks osaks on kaasava hariduse põhimõtete järgimine, millest lähtuvalt tuleb koolide õppe korraldamisel arvestada õpilaste hariduslike erivajadustega ning tagada tugiteenuste kättesaadavus. Respondendid pidasid oluliseks, et haridusasutuses töötaks neutraalne isik, kelle poole saavad nii õpilased, koolipersonal kui lapsevanemad erinevates küsimustes pöörduda. „Mina ütleks, et ta võiks olla ka kooli lastekaitsetöötaja või, või ükskõik, mingi ka nimetuseta tugispetsialist. Töö iseenesest on väga vajalik, kas ta just on ühte või teistviisi nimetatud, noh, pole just tähtis.“ (R6) Autor uuris ühelt intervjuueeritavalt, mis vahe on koolisotsiaalnõustaja ja kooli sotsiaalpedagoogi töö. Respondendi sõnul on see Pärnule lihtsalt omane, et Pärnu võttis tugispetsialistid kooli sotsiaalnõustajate nimetuse all tööle, tööülesanded on aga samad, mis sotsiaalpedagoogidel. Toodi ka välja, et tihti on olukordi, kus klassijuhatajad pole motiveeritud või ei suuda ja võib olla ka ei oska kõiki probleeme lahendada. Seetõttu on hea, kui neil on võimalus kellegi poole pöörduda, probleemi arutada ja nõu pidada.

Sotsiaalpedagoogid tõid intervjuudes välja kaks kõige suuremat puudust, mis neile karjääri alustamise keeruliseks tegi. Kõige enam tunti puudust mentorist/juhendajast ja tööruumist. Sotsiaalpedagoogidel puudus inimene, kes neid alguses juhendaks või kellega ühiselt nõu pidada. „Algus oli väga raske, sest et varasemalt ei olnud seal

sotsiaalpedagoogi kohta olnud. Mul ei olnud alguses ka võrgustikku, esimesed kaks-kolm kuud /.../ väga raske.“ (R1)

Mina läksin tegelikult suht tundmatusse kohta, kui ma alustasin, /.../ sellepärast, et mina läksin kooli alla ja meil koolis oli alguses valla sotsiaalpedagoog, et tema käis nii-öelda siis juhtumipõhiselt käis koolis. Ja, ja koolis ei olnud ka sellist ühtset süsteemi välja töötatud. Et mismoodi tugispetsialistid nagu võiksid oma tööd teha ja mismoodi võiksid seal üldsegi, et noh see probleemidega tegelemine, et kuidas see nagu on. Et see tuli tegelikult kõik töö käigus, et ma lihtsalt hakkasingi tööle ja samamoodi koolituste käigus ja hästi palju siis teiste spetsialistidega tegelikult siis koostööd tehes. (R2)

Pooltel respondentidel, kes oma tööd tugispetsialistina alustasid, puudusid töötegemiseks vajalikud ruumid. Spetsialistidel tuli tööd teha õpetajate toas, koridorides, treppidel jne. Suur osa nende tööpäevast kulus vaikse koha leidmiseks, et õpilasega privaatselt ja individuaalselt suhelda.

Minul oli ruumipuudus, /.../ meie koolis ei olnud sellist ruumigi, kus laps saaks käia individuaalselt, /.../, et tegelikult millist usalduslikku suhet lapsega saab tekitada, kui õpetaja läheb sealt lähedalt läbi ja ütleb, aga sa käisid sotsiaalpedagoogi juures, sul on mingi probleem või /.../ lapsel peab olema koht, kus ta teab, et keegi ei kuula pealt, et tal peab olema see õigus ja võimalus ennast väljendada. (R3)

Samuti tuli intervjuude käigus välja, et puudust tunti ajast ja lahenditest. Probleme oli palju, millega tuli tegeleda, kuid puudusid väljundid, kuhu suunata probleemsed õpilased, kes koolikohustust ei täitnud. Üks respondent ütles, et tal puudus tööjuhend.

Võimalusi sotsiaalpedagoogide töökeskkonna parandamiseks toodi vestlustes välja mitmeid. Sotsiaalpedagoogid peavad oluliseks, et spetsialistidel oleks töötamiseks sobilikud töötingimused, st nõustamiseks ruum või kabinet, kus neil on võimalus lastega privaatselt kohtuda. Üks vastaja ütles, et ta saaks rohkem keskenduda oma tööülesannetele, kui majas töötaks psühholoog, kelle poole õpilased saavad pöörduda, kuna hetkel teeb ta pooleldi psühholoogi tööd. Samuti tundis üks sotsiaalpedagoog

puudust supervisioonist. Intervjuudes jäi kõlma, et sotsiaalpedagoogidel ei jää aega ennetustööks, mis tõttu tuleb neil väga palju tegeleda nõ „tulekahjude kustutamisega“. Ühe probleemkohana tõi üks respondent välja kaasava hariduse põhimõtete rakendamise mitmeti tõlgendamise võimaluse üldhariduskoolides. Tema öeldust mõistis autor, et kui kõik loeksid ja mõistaksid kehtestatud määrust üheselt, oleks abi andmine lastele efektiivsem ja tulemuslikum.

./.../ kui ametnikud loevad, et kaasav haridus tähendab seda, et kõik lapsed peavad saama õpetatud ühes klassiruumis, siis mina näen, et kaasav haridus tähendab seda, et iga laps saab võimetekohase hariduse temale sobivas keskkonnas. See tähendab seda, et laps, kes ei suuda suures klassis õppida, saab õppida kuue õpilasega klassis. Või kelle võimed ei ole nii tugevad ja tublid ta saab õppida kaheteistkümnega õpilasega klassis, kus õppemeetodid on natukene teistmoodi, õppesammud on natukene aeglasemad kui suures klassis. Et vot mina näen seda kaasamisena, mina ei näe kaasamisega seda, et kõik on ühes pajas ja pannakse seitse abiõpetajat juurde. (R3)

Ühe intervjuueeritava öeldust selgub, et sotsiaalpedagoogide tööd parendaks asjaolu, kui toimiks kahe-suunaline info liikumine. R3: „./.../ tõhustada erinevate võrgustikus olevate osapoolte omavahelist kommunikatsiooni, näiteks üle linnalise IT-süsteemi või juhtumikorraldaja abiga, st kahe-suunaline tõhus infovahetus, mis vähendab dubleerimist ja ühtlustab süsteemi!“ Samuti aitaks olukorda parandada, kui õpetajaid laialdasemalt koolitada, vestluses tuli välja, et paljud õpetajad ei rakenda kaasava hariduse põhimõtteid. Toodi ka välja, et varajane märkamine võiks toimuda juba lasteaedades, et probleemidele varem jälile jõuda. Täna töötavad kahes Pärnu maakonna lasteaias sotsiaalpedagoogid.

Intervjuudes selgus, et kõik spetsialistid peavad sotsiaalpedagoogi ametikohta haridusasutustes väga oluliseks. Et sotsiaalpedagoogi töö oleks kvaliteetne ja efektiivne, selleks peab spetsialistide arvates olema neil ruum, kus õpilastega, lastevanematega, õpetajatega kohtuda ja tööd teha. Läbiviidud intervjuude põhjal tehakse peatükis 2.4. mõned järeldused. Järgnevas peatükis tuuakse välja mõningad lõputöö autori poolset ettepanekud ja tähelepanekud, mida võiks rakendada sotsiaalpedagoogide töös.

2.4. Arutelu, peamised järeldused ja ettepanek

Järgnevas alapeatükis seob autor omavahel töö esimeses peatükis käsitletud teoreetilised lähtepunktid läbiviidud uuringu tulemustega. Antud alapeatükis käsitletakse kõige olulisemaid tulemusi. Peatüki lõpuosas toob autor vastavalt tulemustele välja omapoolsed ettepanekud lihtsustamaks sotsiaalpedagoogide karjääri alustamist haridusasutustes.

Käesolev uuring näitas, et sotsiaalpedagoogid kasutavad oma igapäevatoos õpilastega probleemide lahendamiseks ja õpilastega suhtlemiseks erinevaid meetodeid, tehnikaid ning lähenemisviise. Uurimustulemused kinnitasid Sootsi (2019, lk 22–23), Rollnick *et al.* (2011, lk 22–23), Raua (2011, lk 21), Toomingu (2015, lk 32), OK Arenduskeskus (2015, lk 25) ja Udrase (2015, lk 29) uuringute järeldusi, et sotsiaalpedagoogidel on õpilastega töötamiseks mitmeid erinevaid meetodeid ja tehnikaid. Lisaks eelpool mainitule selgus uurimusest, et paljud sotsiaalpedagoogid kasutavad omas töös õpilastega vestluste arendamiseks ja turvatunde tekitamiseks erinevaid metafoorkaarte, kineetilist liiva ning töölehti, mis on spetsialistide endi koostatud või kolleegidelt saadud.

Haridusasutuses töötades tegelevad sotsiaalpedagoogid igapäevaselt erinevate probleemidega, mis on peamiselt seotud koolikohustuse mittetäitmisega, suhtlemise ja käitumisega, kohanemisraskuste ning tervisega (Tooming, 2015, lk 22–26). Läbiviidud intervjuude analüüsimise tulemuste põhjal saab öelda, et töömeetodite ja lähenemisviiside valik probleemide lahendamisel sõltub probleemi suurusest, olemusest ning olukorrast. Intervjuudest selgus, et suhtlemis- ja käitumisprobleemide puhul vesteldakse ja nõustatakse õpilast, usalduse võitmiseks, „jää murdmiseks“ ja sotsiaalsete oskuste õpetamiseks kasutavad tugispetsialistid sagedamini metafoorkaarte ning õpitulemuste ja käitumisprobleemide parandamiseks teevad sotsiaalpedagoogid tunnivaatlusi jne. Tugispetsialist, kes töötab noorte ja lastega peaks jääma oma põhimõtetele kindlaks, olema empaatiline ja hoolima inimestest, kellega ta töötab (Sikorski & Sikorska, 2014, lk 28), intervjuudes sotsiaalpedagoogidega tajus uurija iga respondendi puhul, et nad on hoolivad, empaatilised ja abistavad. Õpilastega töötades on prioriteedid suunatud laste heaolule, põhieesmärgiks on aidata õpilasel probleeme leevendada või lahendada. Vestlustes kajastus, et töös kasutatavad lähenemisviisid on lapsekeskne lähenemine, tugevustele suunatud lähenemine ja lahenduskeskne lähenemine. Olles igapäevaselt

probleemide keskel peavad ka sotsiaalpedagoogid hoolitsema nõ „oma tassi täitmise“ eest, paraku on paljudel tugispetsialistidel selleks vähe võimalusi (Seeme, 2016, lk 29), intervjuudes selgus, et sotsiaalpedagoogid vajaksid rohkem supervisioone. Uurimuses selgus, et suurtes haridusasutustes, kus õpib üle viiesaja õpilase, töötab terve asutuse peale üks sotsiaaltööd tegev tugispetsialist. Autori arvates on see liiga suur töökoormus ühele sotsiaalpedagoogile. Sellises olukorras tuleb väga palju tegeleda nõ „tulekahjude kustutamisega“, aega protsessi süveneda ega ennetustöö tegemiseks sageli ei jää.

Sarnaselt Riigikontrolli aruande (2020, lk 20–21) hinnangule on Pärnumaa haridusasutustes õppivatel õpilastel probleeme tugiteenuste kättesaadavusega. Uurimuses selgus, et mitmes Pärnu maakonna koolis puudub sotsiaalpedagoog. Samuti on määravaks teguriks asjaolu, et paljudes koolides puudub psühholoogi tugiteenus, mis omakorda pikendab õpilastel sotsiaalpedagoogi tugiteenuse kättesaadavust, sest paratamatult teevad sotsiaalpedagoogid ära ka puuduoleva psühholoogi töö.

Vastustest ilmnis, et tugispetsialistidel, kes teevad koostööd õpilaste, õpetajate, lastevanemate ja teiste spetsialistidega, esinevad erinevad takistused ja probleemid kõigi osapooltega, kõige rohkem esinevad erinevad takistused ja probleemid lastevanematega. Samuti tõi Seeme (2016, lk 29) oma uurimuses esile asjaolu, et head koostööd sotsiaalpedagoogide ja lastevanemate ning õpilaste vahel mõjutab nende vähene huvi probleemidega tegeleda. Samas aga leidsid intervjuueeritud tugispetsialistid, et koostööd lastevanematega takistab pigem vanemate kaitsev hoiak oma laste suhtes, probleemide mittetunnistamine ja laste õpiraskuste häbenemine, samuti toodi välja motivatsiooni puudumine, lastevanemate vähesed teadmised, oskused ja kogemused. Õpilaste puhul toodi välja usalduse puudumine, kokkulepetest mittekinnipidamine, kinnised lapsed, õpilasel puudub valmisolek koostööks, uskumused ja motivatsioonipuudus. Spetsialistide puhul on respondentidel koostöö osas takistuseks vähene ja puudulik infoliikumine.

Tänases haridussüsteemis vajavad õpilased, et neil oleks koolis neutraalne inimene, kelle poole nad saavad igas küsimuses pöörduda (Raud, 2011, lk 21), haridussüsteemis, kus tavaklassides õpivad ka hariduslike erivajadustega õpilased, kes vajavad tavaõpilastest rohkem individuaalsemat lähenemist, lisatuge ja mõistmist (Liba & Labi, 2018, lk 38–39). Sama tõdesid kõik käesoleva uuringu respondendid, kes on seisukohal, et kooli sotsiaalpedagoogi ametikoht haridusasutuses on äärmiselt oluline. Tähtis ei ole see,

millist nime tugispetsialist kannab, vaid tähtis on, et õpilastel on koolis eelarvamusteta usaldusisik, kelle poole oma murede ja rõõmudega pöörduda.

Autor nõustub Nurmik ja Ostra (2020, lk 2) väitega, et karjääri alustavad sotsiaalpedagoogid vajavad senisest rohkem, suuremat ja süsteemsemat tuge. Seda kinnitavad ka käeoleva uuringu raames läbiviidud vestlused intervjueeritavatega, kus respondendid tõid välja, et alustades tööd spetsialistina tundsid nad kõige rohkem puudust mentorist/juhendajast ning tööruumist. Seega on oluline, et alustavatel sotsiaalpedagoogidel oleks tööd alustades kõrval inimene, kes neid juhendab, erinevates küsimustes toetab ja annab nõu. Toetav suhtumine annab tugispetsialistile kindlustunnet ja toetab töös oluliste otsuste tegemist ja vastutustunnet. Kindlasti peaks sotsiaalpedagoogil koolis töötades olema oma tööruum, kus ta saab nii õpilaste kui koolipersonaliga privaatset kohtuda. Uurimistulemustest selgub sedagi, et sotsiaalpedagoogid on lisaks ülikoolis õpitule saanud teadmisi ja oskusi erinevatelt koolitustelt ja kolleegidelt.

Uurimistulemustest lähtuvalt teeb autor ettepanekud Pärnu maakonna haridusasutuste juhtkondadele:

- võttes haridusasutusse tööle uue sotsiaalpedagoogi on oluline anda talle võimalikult palju infot eelkäija tööst ning jagada infot õpilaste, seni tehtud töö kohta;
- jagada alustavale sotsiaalpedagoogile teavet, kelle poole ta saab teatud probleemide ja küsimustega pöörduda;
- võimaldada alustavale sotsiaalpedagoogile mentori või juhendaja olemasolu vähemalt paariks kuuks;
- tagada tugispetsialistile privaatne tööruum, kus ta saab õpilaste, koolipersonali ja lastevanematega segamatult kohtuda;
- selleks, et pakkuda suuremates haridusasutustes (üle viiesaja õpilase) kvaliteetset tugiteenust õpilastele, on vajalik vähemalt kahe sotsiaalpedagoogi ametikoht;
- küsida töötajatelt regulaarselt tagasisidet töökeskkonnaga rahulolu kohta.

Kokkuvõtteks saab autor öelda, et uuringu eesmärk täideti ja uurimisküsimused said vastuse, seega võib öelda, et sotsiaalpedagoogide töömeetodi valikut mõjutab õpilase probleem ja parim viis alustava sotsiaalpedagoogi toetamiseks on pakkuda talle paariks

kuuks kogunud juhendaja tuge ning privaatseid tööruume. Läbiviidud uurimus on heaks aluseks järgnevatele uurimustele, mis saavad kaasata veel suuremat hulka sotsiaalpedagooge. Vajalik oleks läbi viia ka laiem võrdlev uuring, kus kõrvutatakse haridusasutusi, kus töötavad sotsiaalpedagoogid, ning haridusasutusi, kus sotsiaalpedagoogi ametikohad puuduvad. Selline uuring annaks infot sotsiaalpedagoogide poolt tehtava töö tähtsusest koolikeskkonnas ja õpilaste rahulolu kohta laiemalt.

KOKKUVÕTE

Sotsiaalpedagoogide töö eesmärgiks on õpilaste koolist väljalangemise ennetamine, püüdes tagada kõigi õpilaste heaolu koolis. Käesoleva lõputöö teema valik on ajendatud asjaolust, et alustavatel sotsiaalpedagoogidel on tihti keeruline oma karjääri alustada, sest erinevaid meetodeid ja lähenemisviise õpilastega töötamiseks on mitmesuguseid. Samuti valis autor antud lõputöö teema seetõttu, et ta on ise olnud olukorras, kus uues ametis alustamine on olnud keeruline. Autorile teadaoleva informatsiooni kohaselt ei ole varasemalt uuritud võimalikke meetodeid, tehnikaid ja lähenemisviise, mida sotsiaalpedagoogid oma igapäevatoos õpilastega rakendavad.

Lõputöö teoreetilises ülevaates kirjeldatakse, kuidas erinevate riikide teoreetikud mõistavad sotsiaalpedagoogika olemust. Esmakordselt kuuldi sotsiaalpedagoogikast 19. sajandil Saksamaal. Pärnus alustati koolisotsiaaltöö tegemist 1999. aastal. Seaduse kohaselt on igal haridusasutusel kohustus õpilaste arengut toetada ja võimaldada koolilastele sotsiaalpedagoogi tugiteenuse olemasolu. Koolid vajavad sotsiaalpedagoogi, kes igapäevaselt tegeleks õpilaste ja õpetajate probleemidega, tagamaks koolides nii õpilastele, kui õpetajatele töötamiseks hea koolikeskkond. Meetodeid ja tehnikaid õpilastega töötamiseks on mitmeid, sotsiaalpedagoogidel tuleb vaid enda tööks sobivaimad lahendusviisid leida.

Lõputöö empiirilises osas tutvustatakse Pärnumaa sotsiaalpedagoogide hulgas läbi viidud kvantitatiivset ja kvalitatiivset uuringut. Andmete kogumiseks ja uurimuse eesmärgi täitmiseks viis autor läbi ankeetküsitluse ja poolstruktureeritud intervjuud Pärnumaa koolide sotsiaalpedagoogidega. Tuginedes lõputöö esimeses peatükis olevale teoreetilisele osale koostas autor ankeetküsimustiku ja intervjuu küsimustiku, mida täiendas omapoolsete küsimustega. Kvantitatiivne uurimisviis kahjuks tulemusi ei andnud, kuna ankeetküsimustikele vastas väga väike hulk sotsiaalpedagooge, seega antud vastuseid uurimuses kasutada ei saanud.

Uurimuse tulemustena selgus, et alustavatel sotsiaalpedagoogidel on karjääri alguses keeruline olukord. Enamasti puudub neil mentor või juhendaja, kes otsustes ja tegevustes toetaks ja suunaks. Sotsiaalpedagoogide töö puhul on väga olulisel kohal töötingimused ehk siis privaatsed tööruumid õpilastega kohtumiseks. Samuti selgus uuringu tulemusena, et kõige enam kasutatavad töömeetodid, -tehnikad ja -võtted on järgmised: motiveeriv intervjueriv nõustamismeetod, metafoorkaardid, kineetiline liiv, aktiivne kuulamine, tunnete peegeldamine, vestlus, erinevad töölehed, võrgustikutöö.

Uurimistulemustele toetudes tehakse Pärnumaa haridusasutuste juhtkondadele ettepanekud: võttes haridusasutusse tööle uue sotsiaalpedagoogi on oluline anda võimalikult palju infot eelkäija tööst ning jagada infot õpilaste, seni tehtud töö kohta, jagada alustavale sotsiaalpedagoogile teavet, kelle poole ta saab teatud probleemide ja küsimustega pöörduda, võimaldada alustavale sotsiaalpedagoogile mentori või juhendaja olemasolu vähemalt paariks kuuks, tagada tugispetsialistile privaatne tööruum, kus ta saab õpilaste, koolipersonali ja lastevanematega segamatult kohtuda, selleks, et pakkuda suuremates haridusasutustes kvaliteetset tugiteenust õpilastele, on vajalik vähemalt kahe sotsiaalpedagoogi ametikoht ja küsida töötajatelt regulaarselt tagasisidet töökeskkonnaga rahulolu kohta.

Uurimisülesannete täitmise abil leidis autor vastused uurimisküsimustele. Selgus, et sotsiaalpedagoogide töömeetodi valikut õpilastega töös mõjutab probleemi suurus, olemus ja olukord ning parim viis toetamaks alustava sotsiaalpedagoogi töökorraldust on võimaldada talle paariks kuuks mentori või juhendaja olemasolu ning tagada talle privaatsed tööruumid klientidega tööks.

Lõputöö autor leiab, et sarnane uurimus on vajalik läbi viia ka teiste maakondade haridusasutustes, eesmärgiga kaardistada kooli sotsiaalpedagoogide poolt enim kasutatavad töömeetodid. Saadud tulemusi tuleks jagada alustavate sotsiaalpedagoogidega, et lihtsustada nende karjääri algust ja seeläbi tõsta tugiteenuste kvaliteeti. Autor soovib antud uurimust lugeda kõikidel lastega töötavatel isikutel, eelkõige alustavatel sotsiaalpedagoogidel ja haridusasutuste juhtkondadel.

VIIDATUD ALLIKAD

- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. In K. Muischnek & K. Müürisep (Eds.), *Human Language Technologies – The Baltic Perspective. Proceedings of the 8th International Conference Baltic HLT 2018* (pp. 1–8). IOS Press. <https://doi.org/10.3233/978-1-61499-912-6-1>
- Asuja, J. (2019). *Hariduse tugispetsialistide teenuse korraldamine Raasiku valla näitel* [Magistritöö, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/65287>
- Counsell, S. L., & Boody, R. M. (2013). Social Pedagogy and Liberal Egalitarian Compensatory Programs: The Case of Head Start. *Education Policy Analysis Archives*, 21(39), 1–24. <https://doi.org/10.14507/epaa.v21n39.2013>
- Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded. (2013). *Riigi Teataja I*, 30.08.2013, 5; *Riigi Teataja I*, 22.01.2019, 8. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012019008?leiaKehtiv>
- Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus. (2019). *Ametijuhend*. <https://sotsiaalpedagoogid.ee/ametijuhend-2/>
- Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus. (2009). *Põhikiri*. <https://sotsiaalpedagoogid.ee/pohikiri/>
- Eesti Vabariigi haridusseadus. (1992). *Riigi Teataja I*, 12, 192; *Riigi Teataja I*, 16.06.2020, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/968165?leiaKehtiv>
- Emmerova, I. (2015). School Social Pedagogue in a Theoretical Reflection, Problems and Educational Need of a School Social Pedagogue in the Slovak Republic. *The New Educational Review*, 41(3), 111–121. <https://doi.org/10.15804/tner.2015.41.3.09>

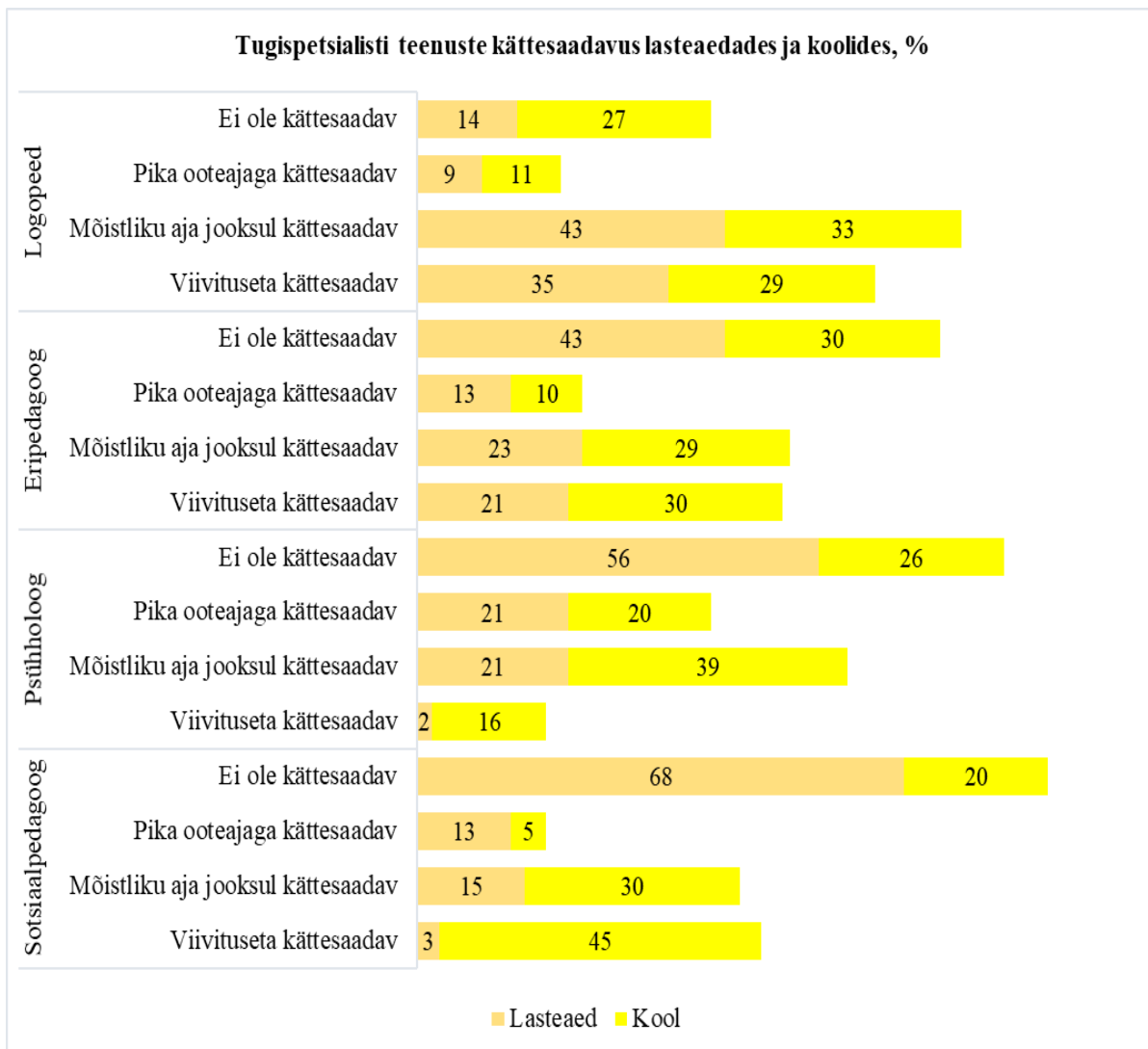
- Haller, A., Ilves, H., Kõiv, K., Latova, V., Leino, M., Ostra, M., Pever, M., & Põdder, S. (2018a). *Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog, tase 6*.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10685758/>
- Haller, A., Ilves, H., Kõiv, K., Latova, V., Leino, M., Ostra, M., Pever, M., & Põdder, S. (2018b). *Kutsestandard Sotsiaalpedagoog, tase 7*. Sihtasutus Kutsekoda.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10685786/>
- Haridus- ja Teadusministeeriumi. (2018). *Haridus- ja Teadusministeeriumi 2017. aasta aruande kokkuvõte*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_aruanne_2017_v3_loplik.pdf?fbclid=IwAR3IMAB0k5W_Rib6Iu0Sz0xjnsiZka0RElGZYfHfCV4vPCEJkg1q3p3U9z
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Tähtsamad tegevused 2020/2021. õppeaastal*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_koolialgusepakett_a4_2020-2021_viimane.pdf?fbclid=IwAR2rl2htFl6rFVI_itPwOGozAyin8WziN6tTUIldfYtu6jWTMRBuUWM36C8
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- OK Arenduskeskus. (2015). *Võrgustikutöö hoolivas kogukonnas*.
https://www.ami.ee/leht/wp-content/uploads/2015/05/veebiv%c3%a4ljaanne_uus.compressed.pdf
- Hämäläinen, J. (2015). Defining Social Pedagogy: Historical, Theoretical and Practical Considerations. *The British Journal of Social Work*, 45(3), 1022–1038.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bct174>
- Hämäläinen, J., & Eriksson, L. (2016). Social Pedagogy in Finland and Sweden: a comparative analysis. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 27, 129–151.
https://doi.org/10.7179/PSRI_2016.27.05
- Jensen, N. R. (2013). Social pedagogy in modern times. *Education Policy Analysis Archives*, 21(43), 1–12. <https://doi.org/10.14507/epaa.v21n43.2013>
- Järve-Tammiste, R. (2016). *Sotsiaalpedagoogid oma tööst koolis* [Magistritöö, Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituut]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/52023>
- Kadajane, T. (2001). *Koolisotsiaaltöö käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karm, M. (2013). *Õppemeetodid kõrgkoolis*. Sihtasutus Archimedes.
<http://www.digar.ee/id/nlib-digar:121275>

- Kivistik, K., Pohla, T., & Kaldur, K. (2019). *Mitmekultuurilise hariduse tegevuste kaardistamine*. Balti Uuringute Instituut. <https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/Mitmekultuurilise-hariduse-tegevuste-kaardistamine-2019.pdf>
- Kolnes, M., & Konstabel, K. (2018). *Tugispetsialistide arvu ja vajaduse hindamine*. SA Innove. https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/05/Tugispetsialistide-analuusi-aruanne_UT_Innove.pdf
- Kraav, I., & Hämäläinen, J. (2013). Sotsiaalpedagoogika. R. Mikser (toim), *Haridusleksikon* (lk 234–239). Eesti Keele Sihtasutus.
- Kyriacou, C. (2015). Social pedagogy and pastoral care in schools. *British Journal of Guidance & Counselling*, 43(4), 429–437. <https://doi.org/10.1080/03069885.2014.974022>
- Leino, M. (2012). Sotsiaalpedagoogika mõistest. *Sotsiaaltöö*, 2, 44–48.
- Leliūgienė, I., Paulauskaitė, L., & Minkutė-Henrickson, R. (2011). *Manifestation of the norms of social pedagogues' ethics in their professional activity*. *Tiltai*, 54(1), 87–101. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367174775695/J.04~2011~1367174775695.pdf>
- Liba, P., & Labi, N. (2018). Hariduslike erivajadustega laste toetamine: muudatused põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses. *Sotsiaaltöö*, 3, 38–44.
- Lind, K. (2013). *Õpetajate ootused koolisotsiaalnõustajatele ja rahulolu nende tööga Pärnu linna näitel* [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool Pärnu kolledž]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/32559>
- Lüüs, L. (2010). *Sotsiaalpedagoogide tõlgendused oma tööst*. [Magistritöö, Tartu Ülikooli Haridusteaduskond]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/16621>
- Meetod. (2018). M. Raadik (toim), Eesti Õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018. <https://www.eki.ee/dict/qs2018/index.cgi?C03=1&Q=meetod>
- Nurmik, K., & Ostra, M. (2020). Eesti *Sotsiaalpedagoogide Ühenduse (ESPÜ) mentorprogramm*. Eesti Sotsiaalpedagoogide Ühendus. <https://drive.google.com/file/d/1V5aVPjJHscoXjmc8wsHjHKHZ1qta8xHK/view>
- Oja, L., Piksööt, J., Aasvee, K., Haav, A., Kasvandik, L., Kukk, M., Kukke, K., Rahno, J., Saapar, M., & Vorobjov, S. (2019). *Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine 2017/2018. õppeaasta uuringu raport*. Tervise Arengu Instituut.

- https://intra.tai.ee//images/prints/documents/158107216065_Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumine_2017_2018_uuringu_raport.pdf
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). *Riigi Teataja I*, 41, 240; *Riigi Teataja I*, 16.06.2020, 12. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020012>
- Pärnu Õppenõustamiskeskus. (s. a.). Organisatsioonist. <https://www.onk.ee/organisatsioonist>
- Pärnu Õppenõustamiskeskuse põhimäärus. (2016). *Riigi teataja IV*, 24.03.2016, 94, *Riigi Teataja IV*, 28.06.2019, 38. https://www.riigiteataja.ee/akt/424032016094?leiaK_ehtiv
- Rajaleidja. (s. a.). *Rajaleidja võrgustik*. <https://rajaleidja.ee/>
- Raud, K. (2011). Sotsiaalpedagoog aitab kaasa kogu koolipere heaolule. *Sotsiaaltöö*, 2, 21–24.
- Riigikontroll. (2020). *Hariduse tugiteenuste kättesaadavus*. <https://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?FileId=14726&AuditId=462>
- Rollnick, S., Miller, W. R., & Butler, C. C. (2011). *Motiveeriv intervjuerimine tervishoius. Kuidas aidata patsiendil käitumist muuta*. Ajakirjade Kirjastus. <https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/Sotsiaalabi-ja-tervishoid/voldikud/Motiveeriv%20intervjuerimine%20tervishoius.%20TAI%202011.pdf>
- SA Innove. (2020). *Juhendmaterjal õpilase toetamiseks koolis*. <https://rajaleidja.innove.ee/wp-content/uploads/2020/02/Juhendmaterjal-%C3%B5pilase-toetamiseks-koolides-07.02.2020.pdf>
- SA Pärnumaa Arenduskeskus. (s. a.). *Koolid*. <https://parnumaa.ee/oppimine/koolid/>
- Schugurensky, D., & Silver, M. (2013). Social pedagogy: Historical traditions and transnational connections. *Education Policy Analysis Archives*, 21(35), 1–16. <https://doi.org/10.14507/epaa.v21n35.2013>
- Seeme, L. (2016). *Õpilaste arusaam sotsiaalpedagoogide tööülesannetest ning rollist Põlve maakonna gümnaasiumite näitel* [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool Pärnu kolledž]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/53300>
- Sikorski, W., & Sikorska, A. (2014). Social pedagogy skills communication and therapy. In M. Kowalski, S. Sliva & E. Kowalska (Eds.), *Education and social*

- rehabilitation – two roads, one goal (European contexts) (pp. 25–36).
Wydawnictwo Instytut Śląski. <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/19034>
- Smith, M. (2012). Social Pedagogy from a Scottish Perspective. *International Journal of Social Pedagogy*, 1(1), 46–55.
<https://repositorio.minedu.gob.pe/bitstream/handle/20.500.12799/2768/Social%20Pedagogy%20from%20a%20Scottish%20Perspective.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Soots, A. (2019). *Nõustamine ja läbipõlemise ennetamine nõustamistöös*. Annely Sootsi Koolitus.
- Tallinna Pae Gümnaasium. (2019). *Tallinna Pae Gümnaasiumi hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted ning tugiteenuste korraldamise ja rakendamise kord* (nr 1-1/43).
https://pae.tln.edu.ee/web7/images/files/Pae_G_HEV_kord_2019.pdf
- Tooming, A. (2015). *Koolisotsiaalpedagoogi töö aluseks olevad teadmised* [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituut]. DSpace. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/47996>
- Udras, A. (2015). *Kooli sotsiaalpedagoogide igapäevatöö kooskõla koolisotsiaaltöö kutsestandardiga* [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool Ühiskonnateaduste instituut]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/47991>
- Viiigi, K. (2015). *Sotsiaalpedagoogika ja sotsiaalpedagoogi roll praktilise töö seisukohast Eestis sotsiaalpedagoogide hinnangul* [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool Haridusteaduse instituut]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/48065>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lisa 1. Tugispetsialisti teenuste kättesaadavus

*Joonisel kajastuvad küsimustikule vastanud 405 lasteaia ja 349 kooli tulemused.

Allikas: Riigikontroll, 2020, lk 21

Lisa 2. Õppemeetodite rühmitamise võimalused

1. Juhtiv pool →	õppejõukesksed →	loeng juhitud diskussioon	mosaiik projekt suminarühmad mõttekaart lugemisblogi
	õppijakesksed →	rühmameetodid → individuaalsed →	
2. Õppeprotsessi ülesehitus →	häälestus →	ajutünnak	
	uue õppimine →	eeltest loeng lugemine mosaiik	
	refleksioon →	mõistekaart kokkuvõte juhtumianalüüs	
	tagasiside →	lühikirjeldused	
3. Tegevused →	lugemine →	küsimused autorile PQ4R	
	kirjutamine →	vikipeedia sissekanded	
	kuulamine arutlemine →	debatt akadeemiline vaidlus	
4. Õpiväljundid →	loovus →	mõttemütsid pressikonverents rollimäng	
	koostööoskused →	mosaiik projekt	
	rakendamine →	projekt juhtumianalüüs ülesannete lahendamine rollimäng	
	mõistmine →	kokkuvõtte kirjutamine kaheosaline päevik	
	analüüsioskus →	mõistekaart probleemõpe	
	teadmised →	loeng PQ4R lugemine	

Allikas: Karm, 2013, lk 7

Lisa 3. Ankeetküsimused sotsiaalpedagoogidele

Lugupeetud sotsiaalpedagoog!

Tere! Olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korralduse eriala 3. kursuse tudeng. Uurin oma lõputöös, millised on kooli sotsiaalpedagoogide igapäevatöös õpilastega kasutatavad töömeetodid Pärnu maakonnas, uurimuse eesmärgiks on kaardistada sotsiaalpedagoogide poolt kõige sagedamini kasutatavad töömeetodid Pärnumaa koolides. Palun sotsiaalpedagoogide kaasabi oma lõputöö andmete kogumisel. Selleks palun Teil täita järgnev küsimustik, millele kulub aega umbes 15–20 minutit. Ankeetküsitlusele saab vastata Teile sobival ajal kuni 2. aprillini (k.a). Vastused on anonüümsed ning Teie konfidentsiaalsus on tagatud, saadud andmeid kasutatakse vaid teaduslikul eesmärgil ja üldistatud kujul.

Küsimuste korral kirjutage: **kartpahkel@gmail.com**

Ma olen väga tänulik, et leidsite aega minu lõputöö küsimustikule vastamiseks!

Hea sotsiaalpedagoog, kes Sa oleksid nõus osalema intervjuus, palun võta minuga ühendust e-kirja teel kartpahkel@gmail.com

*kohustuslik

1. Teie sugu *:
2. Teie vanus *:
3. Teie haridus *:

... bakalaureus

... magister

... doktor

... lõpetamata bakalaureus

... lõpetamata magister

... sotsiaalpedagoogi kutsetunnistus tase 6

... sotsiaalpedagoogi kutsetunnistus tase 7

... muu

4. Mitu õpilast käib koolis, kus Te töötate?*

... 1–99

... 100–149

... 150–199

... 200–299

... 300–399

... 400–499

... muu

5. Milline on Teie ametinimetus?*

... sotsiaalpedagoog

... koolisotsiaalnõustaja

... koolisotsiaaltöötaja

... muu

6. Teie tööstaaž sotsiaalpedagoogina?*

... 0–2 aastat

... 3–5 aastat

... 5–10 aastat

... 10–15 aastat

... muu

7. Kirjeldage oma tööd koolis? Millised on Teie peamised tööülesanded? Millised on Teie peamised tööülesanded igapäevatöös õpilastega? *

8. Millised on tüüpilisemad probleemid õpilastel, kellega Te töötate? *

9. Kuidas olete saanud abi pakkuda ja lapsi aidata? * *Tooge vähemalt üks näide rohkem meelde jäänud kogemusest mõne noore abistamisel.*

10. Millised takistused esinevad koostööl õpilastega, lastevanematega, õpetajatega, teiste spetsialistidega?*

11. Milliseid võimalusi näete sotsiaalpedagoogi töö parendamiseks?*

12. Mis põhjustel, asjaoludel olete suhelnud õpilastega? Kirjeldage mõnda olukorda täpsemalt.*
13. Tean, et sotsiaalpedagoogid töötavad lastega ka gruppides. Milliseid tegevusi olete Teie lastega grupis teinud? Kirjeldage mõnda olukorda täpsemalt. *
14. Kuidas Te oma tööd teete? Kas Teil on mingid kindlad meetodid või lähenemisviisid (tehnikad, võtted), millest tavaliselt töös lastega abi on olnud? Millised? *
15. Kuidas need meetodid ja lähenemised on Teieni jõudnud (kust Te need saanud olete, miks just neid kasutate)?*
16. Millest tundsite kõige rohkem puudust, kui alustasite sotsiaalpedagoogina tööd?*
17. Kui vajalikuks peate sotsiaalpedagoogi ametikohta koolides? Põhjendage.*

Küsimused 1. –6., 16. ja 17. on autori koostatud. Küsimuste 7. –11. koostamisel kasutatud allikat: Seeme, 2016. Küsimused 12. –15. koostamisel kasutatud allikat: Tooming, 2015.

Lisa 4. Intervjuu baasküsimused sotsiaalpedagoogidele

1. Mis on Teie vanus?
2. Mis haridus Teil on ja kuidas on Teie ametinimetus?
3. Mitu õpilast käib koolis, kus Te töötate?
4. Kui pikalt Te olete sotsiaalpedagoogina töötanud?
5. Kirjeldage oma tööd koolis?
6. Millised on Teie peamised tööülesanded?
7. Millised on Teie peamised tööülesanded igapäevatöös õpilastega?
8. Millised on tüüpilisemad probleemid õpilastel, kellega Te töötate?
9. Kuidas olete saanud abi pakkuda ja lapsi aidata? Tooge vähemalt üks näide rohkem meelde jäänud kogemusest mõne noore abistamisel.
10. Millised takistused esinevad koostööl õpilastega, lastevanematega, õpetajatega, teiste spetsialistidega?
11. Mis põhjustel, asjaoludel olete suhelnud õpilastega? Kirjeldage mõnda olukorda täpsemalt.
12. Sotsiaalpedagoogid töötavad ka lastega gruppides. Milliseid tegevusi olete Teie lastega grupis teinud? Kirjeldage mõnda olukorda täpsemalt.
13. Kuidas Te oma tööd teete? Kas Teil on mingid kindlad meetodid või lähenemisviisid (tehnikad, võtted), millest tavaliselt töös lastega abi on olnud? Millised?
14. Kuidas need meetodid ja lähenemised on Teieni jõudnud (kust Te need saanud olete, miks just neid kasutate)?
15. Alustades sotsiaalpedagoogina tööd, millest tundsite kõige rohkem puudust?
16. Milliseid võimalusi näete sotsiaalpedagoogi töö parendamiseks?
17. Kui vajalikuks peate sotsiaalpedagoogi ametikohta koolides?
18. Sotsiaalpedagoogina, mis on Teie arvamus, kuidas koroonaviiruse olemasolu (COVID-19) õpilaste õppetööd ja vaimset tervist mõjutab?
19. Mis on hetkel sotsiaalpedagoogi töös seoses koroonaviiruse COVID-19 kõige raskem?

Küsimused 1. –4., 16., 18. –19. on autori koostatud. Küsimuste 6. –11. ja 17. koostamisel kasutatud allikat: Seeme, 2016. Küsimused 12. –15. koostamisel kasutatud allikat: Tooming, 2015.

SUMMARY

THE WORK METHODS OF SOCIAL PEDAGOGUES AND WORK DONE WITH STUDENTS WITH THEIR HELP AT THE EXAMPLE OF THE SCHOOLS OF PÄRNU COUNTY

Kärt Pähkel

At the beginning of their professional career people often feel insecure and alone. Based on their limited experience, those in office have to take responsibility for their choices and decisions, which can initially be very intimidating and stressful. Although many techniques and skills have been learned in their field, the young professionals do not have the experience to use them, which makes it difficult to start their careers. So do the social pedagogues who are starting their careers also face a number of different situations that may be difficult to deal with at first glance. This is especially the case when there is no experienced person to consult or to whom to turn on various issues.

The research problem of the dissertation is that it is difficult for beginning social pedagogues to start their careers and, due to the lack of experience, to apply a suitable and effective working method to solve cases in their daily work with students. The aim of this dissertation is to find out the most frequently used working methods of social pedagogues and research the work done with them in Pärnu County schools in order to support the beginning of the career of social pedagogues. The research provides answers to the following research questions: what influences the choice of working method and how to support the work organization of a beginning social pedagogue.

The theoretical part provides an overview of social pedagogy and the work of social pedagogues. The history of social pedagogy and its concept are briefly described and different approaches to social pedagogy are pointed out. In addition, an overview of the goals of the work of social pedagogues is given, their daily work and obstacles in the

work are described. It also provides an overview of the situation of support specialists in educational institutions. Among other things, it is described why the position of a social pedagogue in an educational institution is necessary. The last subchapter outlines the methods, approaches, and techniques that social pedagogues use in their work with students.

Based on the aim of the dissertation, the author used two research methods in the research: qualitative and quantitative research. In order to collect data, the author conducted semi-structured individual interviews during the study and distributed a questionnaire electronically. Six respondents participated in the qualitative study. The author used the content analysis method to analyze the interview data. Only eight respondents responded to the electronically distributed questionnaire. Consequently, it can be stated that, as a result, the answers of the questionnaire survey were not adequate and did not fulfill the purpose. Therefore, they are not reflected in this dissertation. The sample of the study are the social pedagogues working in educational institutions of Pärnu County.

The study found that the daily work of social pedagogues involves a lot of communication and cooperation with different people inside and outside the school, analysis of different situations, planning, participation in round tables, and networking. On a daily basis, they have to deal with students who need extra support, various problems, misunderstandings, and disputes. It also turned out that, unfortunately, they do not have enough time for prevention work, which is also one of the tasks of social pedagogues. The study found that students turn to support professionals for a wide range of reasons, from the disappearance of school footwear to mental domestic violence.

The results of the research revealed that in most cases the respondents rarely face obstacles in cooperating with students. Cooperation with teachers is 50/50 in the opinion of the respondents. The interviews revealed that the most obstacles and problems exist in cooperation with parents. Social pedagogues do not have very big problems and obstacles in cooperation with other specialists. Typical problems that school social pedagogues have to deal with are: solving behavioral, communication, and social problems, student aggression and conflict, mental health problems, learning difficulties, problems with non-compliance with learning and schooling requirements.

As a result of the study, the following methods and techniques were used by social educators in their work with students: motivational interviewing counseling method, metaphor cards, Angela Jakobson's action cards, kinetic sand, active listening, reflection of feelings, various worksheets, and networking.

All the respondents who participated in the qualitative study considered the position of a social pedagogue in an educational institution to be very necessary. The results showed that the working environment of social pedagogues would be improved if they had suitable premises for meeting students. Most social pedagogues lacked a mentor/instructor at the beginning of their careers. According to the interviewees, the work of social pedagogues would be improved if there was a more efficient two-way flow of information and supervision for them.

Based on the research results, the author makes suggestions to the management of the educational institutions of Pärnu County: when hiring a new social pedagogue, it is important to provide as much information as possible about the work of the predecessor and to share information about the work done by students so far; to provide the beginning professional with information to whom he or she can turn with certain problems and questions; to allow the beginning social pedagogue to have a mentor or supervisor for at least a couple of months; to provide the support professional with a private workspace where he or she can meet students, school staff, and parents without interruption; in order to provide quality support services to students in larger educational institutions (more than five hundred students), at least two social pedagogues are needed; to ask employees for regular feedback on satisfaction with the work environment.

In conclusion, it can be said that the position of a social pedagogue in an educational institution is very important and necessary, and it is difficult for beginning social pedagogues at the first steps of their career. Which is why it is very important to provide them with support and assistance in their work.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kärt Pähkel,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose *Sotsiaalpedagoogide töömeetodid ja nende abil tehtav töö õpilastega Pärnu maakonna koolide näitel*, mille juhendaja on Kandela Õun, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kärt Pähkel

17.05.2021